

Capitulum 1

Discipulus: Solutiones predictarum rationum per memetipsum satagam invenire et ideo qui possunt hereticari te interrogare desistam, nonnulla de puniendis hereticis amodo quesiturus. Porro quia istud opus volui fieri 5
principaliter propter dissensionem inter sanctissimum patrem et dominum, dominum Iohannem papam 22-um et quosdam qui ipsum de heretica pravitate diffamant, cum quibus in hoc convenio quod papa potest heretica labe respergi, licet predictum dominum virum catholicum reputem et fidelem, 10
ideo principaliter in hoc libro sexto qualiter et a quo sit papa si efficiatur hereticus feriendus investigare curabo. Verum quia papa valet de heresi tam mendaciter quam veraciter infamari, primo inquiram de papa super crimine heresis mendaciter diffamato, secundo de papa vere heretica labe fedato. In primis autem cupio scire an papa habeat iudicem 15
superiorem in terris, unde de hac re unam vel plures assertiones cum suis motivis velis michi referre.

Capitulum 1.3 hereticari] etiam ne *added* Bb 4 desistam] insistam Ax nonnulla] nonnulli Ax | puniendis ...5 amodo] þhñd quô Pb Lb Vb 5 amodo] *omitted* Ar Ko Vd Fr Ax Es Di To | quia] qui Ba Ax | fieri] feri Ba *omitted* Bb 6 principaliter] *omitted* Ar Vd | dissensionem] defensionem Ba dissessionem Ax | sanctissimum patrem] *omitted* Vc Ox 7 et dominum] We Bb Fi An Na Ce Ar Ca Vd Ax: *omitted* Ly Sm Vg Pa Pc Va Pb Vb Vc Ox Ba Es Di To nostrum *added* Fr Ko dominum²] *omitted* Bb | et²] *omitted* To | quosdam] hereticos *added* We Ba alios Vc Ox 8 quibus] quo Na 9 convenio] invenio Na Vd labe] *omitted* Vb | respergi] inspergi Ba spergi Es To 10 dominum] *omitted* Vc | virum] v'm Pb verum Ba Es Di vm To 11 qualiter] *omitted* Vd Fr Ax | et... papa] We Vc Ox Va Ba: quo Bb Fi An Na Ce papa Sm quis Ly Vg Vb Ca Pa Pb Pc Lb Sa Ar Ko Es Di To quomodo Vd quomodo sit Fr Ax 12 efficiatur] efficitur Es Di To fuerit Ar hereticus] sit *added* Ly Sm Vg Lb Pa Pb Pc Sa Ko Ar Ca Vd² Es Di To feriendus] puniendus Sm *gap* Na | Verum] We Bb Fi An Na Ce Vc Ox Ca Vd Fr Ax: verumptamen Ly Sm Va Vg Pa Pb Pc Ba Es Di To Ar Ko 13 valet] habet Ca non debet Pb Ar Es Di To | tam... veraciter] We Vc Ox Va: tam veraciter de heresi quam mendaciter Ba tam mendaciter Bb Fi An Na Ce Pa Pb Pc Lb Vg Sa Vb Di To Ar mendaciter Ly Sm Es Ca Vd Ax Fr tam mendaciter quam realiter Ko 14 papa super] *omitted* Vd 15 diffamato] infamato Fr | secundo] scilicet infra c. 66 *added* Ly scilicet infra c. 60 *added* Ba Di scilicet infra c. 61 *added* To scilicet infra (inferius Es) c. 68 *added* Vbm Va Vg Pa Pb Lb Sa Ko Ar Es | labe] pravitate Ax Fr 16 an] si Pb Ar Ba Es Di To | papa] *omitted* Ar iudicem] *omitted* Fr 17 hac re] hoc Vd | re] *omitted* Fi An | plures] duas Fi An Ce

Magister: Circa interrogationem tuam discrepant
 20 literati, quibusdam dicentibus quod papa non habet
 superiorem in terris, aliis dicentibus quod licet nulla persona
 in terris sit superior papa, universalis tamen ecclesia et etiam
 concilium generale est supra papam. Asserentium autem
 papam non habere superiorem in terris quidam dicunt quod
 25 qui semel est canonice ad papatum assumptus nisi
 renuntiaverit spontanea voluntate papatui nunquam poterit
 nisi per divinam potentiam papatu iuste privari etiam si
 efficiatur hereticus. Alii dicunt quod quamvis papa non
 habeat superiorem in terris quamdiu est papa, si tamen
 30 efficiatur hereticus ipso facto iure divino non humano est
 papatu privatus et inferior factus catholicis.

Discipulus: Allega primo pro assertione in qua diversi
 conveniunt, scilicet quod papa non habet iudicem superiorem
 in terris.

Magister: Hoc auctoritatibus et rationibus nonnulli
 35 probare conantur. Hoc etiam Innocentius papa, ut habetur 9
 q. 3 c. *Nemo* sentire videtur. Ait enim: “*Nemo iudicabit
 primam sedem iustitiam temperare desiderantem, neque
 enim ab augusto neque ab omni clero neque a regibus neque
 40 a populo iudex iudicabitur*”. Ex quibus verbis datur intelligi
 quod etiam universalis ecclesia non est papa superior cum
 clerus et populus, qui secundum predicta verba Innocentii
 papam nequeant iudicare, ecclesiam universalem constituent.
 Ex quo sequitur quod etiam concilium generale non est supra
 45 papam.

Item, Symachus papa, ut habetur eisdem causa et
 questione c. *Aliorum*, ait: “*Aliorum hominum causas Deus
 voluit terminare per homines, sedis istius presulem suo sine*

Capitulum 1.20 quibusdam dicentibus] Gerald Odo, *Quid niteris*, GF p.
 970 **30** iure... humano] Cf. *infra* c. 68. This is Ockham’s opinion, which
 differs from the mainstream position of the Cesenist Appeals. **36** 9... 37
 Nemo!] Fb I col. 610 **47** c Aliorum] Fb I col. 610

21 nulla] *omitted* Fi An | persona] imperator *added* Anb **22** etiam]
omitted Ly **24** quod] cum *added* Ly **25** qui] quis Ly **26** renuntiaverit]
 abrenuntiaverit Ly | papatui] papatum Bb **27** potentiam] a *added* Ly
 papatu] papatum Bb **30** efficiatur] efficitur Bb Fi An **32** qua] quo Bb
33 habet] habeat Ly **36** etiam] enim Ly We **38** primam] ipsam Fi An
42 populus] We Vc Ox Ba Fr: papa Ly Bb Fi An Na Sm Vd Es Ax
43 constituent] constituat We **46** eisdem] *omitted* Bb **47** Aliorum ait]
omitted Ly **48** homines] licet *added* Ly sed *added* We Bb Fi An

questione reservavit arbitrio". Ex quo habetur quod solus Deus est superior presule sedis apostolice. 50

Discipulus: Dicerent alii quod Symachus papa loquitur de aliis causis quam de causis heresis et ideo, non obstantibus verbis eiusdem, papa habet superiorem in causis heresis.

Magister: Ista responsio impugnatur quia, sicut ex dictis sanctorum patrum colligitur, ubi canon non excipit nec nos debemus excipere. Cum ergo canon Symachi pape causam heresis nequaquam excipiat, nec nos debemus causam heresis excipere. Hoc etiam patet quia verba indistincte prolata generaliter debent intelligi, ut papa in omni causa divino servetur arbitrio. 60

Tertia auctoritas ad predictam assertionem est Anterii pape, qui ut in predictis causa et questione c. *Facta* ait: "*Facta subditorum iudicantur a nobis, nostra vero a Domino iudicantur*". Papa ergo superiorem iudicem non habet in terris. 65

Quarta auctoritas est Constantini imperatoris qui, ut legitur 12 q. 1 c. *Futuram* "*presidens sancte synodo que apud Nicenam congregata est, cum querelam quorundam coram se conspiceret deferendam, ait: 'vos a nemine diiudicari potestis quia Dei solius iudicio reservamini, dii etenim vocati estis et idcirco non potestis ab hominibus iudicari'*". Ex quibus verbis datur intelligi quod clerici non possunt a laicis iudicari, et per consequens multo fortius caput clericorum, scilicet summus pontifex, nequit ab alio iudicari. 70 75

57 excipere] This argument Ockham usually associates with extreme papalism: 3.1 Dial.1.2 ; Brev. 2.2.5-17 ; AP 1. 32-55 63 c Facta] Fb I cols. 610- 611 68 12... Futuram] Fb I col. 682

49 reservavit] servavit Ww | quo] quibus verbis We 50 est] omitted Bb | presule] We Ox Va Ba: omitted Ly Bb Fi An 53 papa] omitted Ly | causis] causa We Ox Vc Sm 54 heresis] hereticis Ly 60 indistincte] indiffinite We Vc Ox Ba Va | intelligi] cum ergo canon predictus indiffinite (indistincte Va) loquatur (loquitur Ba) generaliter debet intelligi added We Vc Ox Va Ba 61 servetur] reseruetur We 62 Anterii] Antheri Ly 64 Domino] Deo Ly 67 est] omitted Bb Fi An | imperatoris] omitted Fi An 68 12] 13 Ly | Futuram] Futura Ww 70 coram] contra Ly Bb Fi An | conspiceret] aspiceret Ly 71 reservamini] servamini Ww 73 datur intelligi] colligitur Ly 75 scilicet] omitted Ly | pontifex] omitted Fi An | nequit] nequaquam potest Ly | alio] We Vc Ox Va

Quinta auctoritas ad idem est Gelasii pape qui, ut habetur 9 q. 3 c. *Ipsi*, loquens de apostolica sede ait: “*Ipsi sunt canones qui appellationes totius ecclesie ad huius sedis examen voluerunt deferre, ab ipsa vero nunquam prorsus appellare debere sanxerunt, ac per hoc illam de tota ecclesia iudicare, ipsam ad nullius commeari iudicium nec de eius unquam preceperunt iudicari iudicio*”. Ex quibus verbis datur intelligi quod de summo pontifice non licet toti ecclesie iudicare, sed ipse habet de tota ecclesia iudicare. Cum ergo nec persona nec aliqua congregatio in terris sit superior tota ecclesia, nec papa, qui est supra totam ecclesiam, potest aliqua congregatio vel persona superior reperire.

Sexta auctoritas est Nicholai pape qui, ut habetur causa et questione predictis c. *Patet*, ait: “*Patet profecto sedis apostolice cuius auctoritate maius non est iudicium a nemine fore retractandum, neque cuiquam de eius liceat iudicio iudicare*”. Ex quibus habetur quod nemini licet de summo pontifice iudicare, et per consequens non habet superiorem in terris.

Discipulus: Puto quod qui posset ad istas auctoritates rationabiliter respondere omnes alias eandem sententiam pretendentes sine difficultate dissolveret. Ideo iste sufficiant. Signa tamen ubi poterunt alie inveniri que sonare videntur quod papa non habet iudicem superiorem in terris.

Magister: Ad hoc poterit allegari auctoritas Nicholai pape dis. 21 c. *Nunc autem*, et dis. 22 c. *Qua traditione*, et 2 q. 7 c. *Petrus*.

Discipulus: Pro eadem assertionem rationes inducas.

78 9... Ipsi¹] Fb I col. 611 90 c Patet] Fb I col. 609 102 c¹ ...autem] Fb I col. 71 | c² ... traditione] Fb I col. 75 | 2 ...103 Petrus] Fb I col. 496

78 Ipsi¹] et added Ly | sede] sedis Bb | Ipsi²] ipsis Bb 79 sunt] sibi added Ly | sedis] sedem Bb Fi An 80 voluerunt] voluerint Fi An vero] vere Bb | nunquam] unquam Bb Fi An 81 appellare] appellari Ly | debere sanxerunt] sanxere We Bb Fi An 82 commeari] convenire Bb Fi An 83 preceperunt] perceperunt Fi An | iudicari] iudicare Ly 88 aliqua] alia Ly | reperire] que papam habeat iudicare added Pb Ar Ba Es Di que ipsum habeat iudicare added To 90 profecto] perfectio Ly We 92 fore] forte Ly | liceat] omitted We Bb 93 nemini] nulli Ly 97 sententiam] rationem Ly 98 pretendentes] seu sententiam added Ly sine difficultate] omitted Fi An | iste] We Vc Ox: ista Ly Bb Fi An Ba Va 99 Signa] signes Ly | poterunt] potuerunt An We 102 22] 23 Ly Qua traditione] Contradictionem Ly Contra traditionem We

Magister: Prima ratio talis est. Ille a quo non licet appellare non habet superiorem in terris, quia ab omni inferiori ad superiorem est licitum appellare (2 q. 7 c. *Placuit*). Sed a papa appellare non licet (9 q. 3 c. *Ipsi* et c. *Cuncta*). Ergo papa non habet iudicem superiorem in terris. 105

Secunda ratio talis est. Ille qui est omnibus superior non habet superiorem, quia idem non potest respectu eiusdem vel eorumdem esse superior et inferior. Sed papa est omnibus catholicis superior cum sit omnium caput. Igitur non habet iudicem superiorem in terris. 110

Tertia ratio talis est. Qui non potest ab aliquo accusari non habet iudicem superiorem in terris. Sed papa non potest ab aliquo accusari, quia pastor ab ovibus accusari non potest (6 q. 1 c. *Oves*, et 2 q. 7 c. *Petrus*). Omnes autem catholici sunt oves cure et regimini pape commissi. Igitur ipsum accusare non possunt, et per consequens a nemine potest iudicari. 115 120

Capitulum 2

Discipulus: Noli multiplicare rationes pro hac parte, sed motiva dicentium quod papa habet superiorem in terris enarra.

Magister: Quod papa etiam manens papa habeat iudicem superiorem in terris nonnulli etiam multis rationibus probare nituntur. Modi tamen ponendi sunt diversi. Quidam enim dicunt quod imperator vel aliquis alius iudex et princeps secularis aut populus seu multitudo aliqua est iudex ordinarius pape. Alii vero dicunt quod nec ecclesia universalis nec aliqua alia congregatio aut persona habet potestatem requirendi vel coercendi papam nisi in duobus casibus. Primus est si papa fuerit de heresi graviter infamatus licet falso. Secundus est si in aliquo crimine de quo 5 10

107 2... 108 Placuit] Fb I col. 501 108 9... Ipsi] Fb I col. 611 | c²... 109 Cuncta] Fb I col. 611 118 6... Oves] Fb I col. 555 | 2... Petrus] Fb I col. 496

105 Ille] *omitted* Ly 107 inferiori] inferiore Ly | 7] 5 Ly 109 iudicem] *omitted* Ly 112 et] etiam An 114 in terris] *omitted* Ly 115 talis] *omitted* Ly | est] hec *added* Ly 119 commissi] commisse Ly 2.3 motiva] motivum Ly | dicentium] ducentium An | superiorem] superiores Bb Fi An 5 Magister] *omitted* Fi 6 etiam] *omitted* We 7 nituntur] nitantur Bb 10 Alii] alli We 11 alia] aliqua Bb | habet] habeat Ly 12 requirendi] inquirendi We

15 scandalizetur ecclesia sit notorie deprehensus et ipse
incorrigibilem se ostendat.

Discipulus: Prosequere primo primam opinionem quia,
quamvis putem eam hereticam, qualiter tamen assertores
ipsius eam fundare conantur, et quomodo ad rationes et
20 auctoritates in contrarium respondere nitantur, gratia exercitii
ut acutius veritatem intelligam, scire desidero.

Magister: Pro predicta assertionem potest primo sic
argui. Ille qui nullam habet iurisdictionem coactivam
imperatori aut regi vel alii principi aut populo est subiectus,
25 quia qui nulli alteri est prepositus alicui est subditus. Aliter
enim nullum ordinem ad alios homines nec superioritatis nec
inferioritatis haberet. Ubi autem non est ordo ibi est
confusio; confusio autem inter homines inveniri non debet.
Qui ergo quantum ad iurisdictionem coactivam nulli est
30 prepositus, quantum ad iurisdictionem coactivam alicui est
subiectus. Sed papa ex ordinatione Christi super alios nullam
habet iurisdictionem coactivam. Igitur quantum ad
iurisdictionem coactivam alicui est subiectus, et non nisi
imperatori aut regi vel principi. Igitur alicui predictorum est
35 papa subiectus, et ita aliquis predictorum est iudex ordinarius
pape.

Capitulum 3

Discipulus: Quamvis asserere quod papa super alios
non habet iurisdictionem coactivam sit hereticum
reputandum, ut arbitror, dic tamen quomodo predicti
5 assertores hoc probare nituntur.

Magister: Hoc auctoritatibus scripture divine et
sanctorum moliuntur ostendere. Primo autem auctoritate
Christi dicentis apostolis Matth. 20: “*Scitis quia principes
gentium dominantur eorum et qui maiores sunt potestatem
10 exercent in eos. Non ita erit inter vos, sed quicumque
voluerit inter vos maior fieri sit vester minister et qui voluerit
inter vos primus esse erit vester servus*”. Ex quibus verbis

3.8 Matth 20] Matthew 20:25-27. Cf. Marsilius, DP, II.iv.1

15 scandalizetur] scandalizaretur We 17 quia] et Ly 19 conantur]
nitentur We | et²] ad added Bb Fi An 22 predicta] opinione vel added
Ly 25 qui] omitted Fi An 26 enim] autem Ly 29 ergo] autem Ly
33 est] papa added We 35 papa... est] omitted Bb 3.3 coactivam]
omitted Fi An 4 ut arbitror] omitted Fi An 6 auctoritatibus] auctoritate
Ly 7 autem] omitted Ly 8 Christi] omitted Bb | 20] 28 We | quia]
quod We 10 erit] est Bb 11 fieri] esse Ww | sit] erit We Bb Fi
qui] quicumque Ww

datur intelligi quod maioritas et primitas illius qui est maior et primus inter omnes discipulos Christi, cuiusmodi sunt omnes christiani, in ministrando et serviendo consistit et per consequens iurisdictionem coactivam super alios nullatenus habet. 15

Discipulus: Ministerium et servitium pape consistit in regendo et gubernando gregem sibi commissum, quod nequaquam facere posset nisi iurisdictionem coactivam haberet. Nec obviat quod papa debet esse minister et servus, nam etiam iudex temporalis puniendo malefactores minister est iuxta sententiam Apostoli ad Rom. 13. 20

Magister: Hanc responsionem dicunt Christum excludere, cum sic ministerium et servitium imponit maiori et primo inter suos discipulos quod ei exercendi potestatem in alios interdicit, dicens: "*qui maiores sunt potestatem exercent in eos, non ita erit inter vos etc.*" Ex quibus verbis colligitur quod Christus ministro et servo aliorum christianorum potestatem exercendi in alios interdicit, et ita ab eo iurisdictionem coactivam excludit, quia inutilis et superflua est iurisdicatio coactiva que non debet potestatem in maleficos exercere. Cum vero dicitur quod iudex temporalis est minister secundum Apostolum, respondetur quod male allegas Apostolum, quia non dicit Apostolus quod potestas est minister subiectorum, sed dicit quod est minister Dei. Christus autem voluit quod primus inter christianos esset minister non solum Dei sed et aliorum. 25 30 35

Discipulus: Probantne aliter quod papa non habet iurisdictionem coactivam super alios. 40

Magister: Hoc etiam probant sic. Papa non habet maiorem iurisdictionem coactivam quam habuit Christus cuius est vicarius. Sed Christus non habuit in quantum homo mortalis iurisdictionem coactivam.

23 Rom 13] Romans 13:4

15 consistit] cum ergo papa sit maior et primus inter omnes christianos, sua maioritas in ministrando et serviendo consistit added We Vc Ox Ba 19 quod] quia Ly 21 debet] de Bb | servus] servorum Dei added Ly 24 Magister] Secundum added Ly | dicunt] debent Ly 25 et servitium] non Bb non added Fi An | imponit] ponit Bb Fi An 26 primo... ei] ideo suis discipulis Ly 27 interdicit] interdixit Fi 28 in] inter Fi | eos] illos Ly | verbis] omitted Ly 30 interdicit] interdixit Fi An 34 respondetur] respondent We 35 potestas] omitted Ly 36 est!] omitted Bb 37 autem] enim Ly | voluit] noluit An | primus] omitted Ly 38 et] etiam Ly We 43 habuit] habuerit Ly

45 Tum quia iurisdictio coactiva sine divitiis vel adiutorio
habentium divitias convenienter exerceri non potest et per
consequens inutiliter retineretur. Christus autem omnes
divitias necessarias ad iurisditionem coactivam exercendam
quo ad dominium penitus abdicavit, victu et vestitu
50 contentus. Adiutorio etiam divitum ad eandem iurisditionem
exercendam minime utebatur. Ergo coactivam iurisditionem
in quantum homo mortalis non habuit.

Tum quia, ipso testante, ministrare venit non ministrari.
Ergo non venit iurisditionem coactivam exercere. Ergo eam
55 non habuit.

Tum quia Christus opus quod sibi Pater imposuit,
consummavit, ipso testante, qui ait Ioh. 17: “*Opus
consummavi quod dedisti michi ut faciam*”. Christus autem
iurisditionem coactivam nequaquam exercuit, ergo
60 iurisditionem coactivam a Patre non accepit in quantum erat
homo mortalis, quia si eam accepisset et nequaquam eam
exercuisset de malitia vel negligentia fuisset merito
arguendus, quia officium sine opere tenuisset.

Discipulus: Hic errant aperte, quia evangelica testatur
65 historia quod Christus iurisditionem exercuit coactivam
cum Christus de templo vendentes et ementes violenter
eiecerit, ut legitur Matth. 21, Marc. 11, Luc. 19, et Ioh. 2.

Magister: Ipsi asserunt te hic errare propter duo. Primo
quia eiicere vendentes et ementes de templo et alia facere
70 que tunc Christus exercuit ad iurisditionem coactivam non
pertinent. Nec Christus tunc officium prelati vel summi
sacerdotis exercuit sed officium hostiarii tunc assumpsit,
teste Magistro Sententiarum qui, ut habetur libro 4, dis. 24,
ait: “*Hoc officium, scilicet hostiariorum, Dominus in sua
75 persona suscepit, quando flagello de funiculis facto
vendentes et ementes de templo eiecit. Ipse enim se*

57 Ioh 17] John 17:4 67 Matth 21] Matthew 21:12 | Marc 11] Mark
11:11 | Luc 19] Luke 19:45 | Ioh 2] John 2:15 73 Magistro
Sententiarum] Petrus Lombardus, *Sententiae in IV libros distinctae*, t.II,
St Bonaventure College eds.: Grottaferrata (Rome) 1981, p.396

49 dominium] Deum Ly 52 in ...54 iurisditionem] omitted Bb
54 eam] omitted Fi An 58 faciam] facerem Bb Fi An Ly
59 nequaquam... 60 coactivam] omitted Fi An 61 nequaquam]
nullatenus We | eam²] omitted We Ly 62 vel] et omitted Fi An
67 eiecerit] eiecit Ly | 21] et added We | 11] 2 et We 5 Bb Fi An
69 et ementes] omitted Ly 71 pertinent] pertinet We 73 24] 3 Ly
74 hostiariorum] historiarum Ly | Dominus] Deus Ly 76 se] omitted
We

hostiarium significans dicit 'ego sum hostium, per me si quis introierit etc.'” Predictum ergo officium quod Christus tunc exercuit ad hostiarios spectat. Hostiarii autem ex officio suo nullam iurisdictionem coactivam noscuntur habere. Ergo per illud exemplum probare non potes quod Christus iurisdictionem habuit coactivam. 80

Secundo dicunt te errare quia Christus in quantum summus sacerdos si habuit iurisdictionem non habuit eam nisi respectu fidelium et in eum credentium, quia ad eum de hiis qui foris erant in quantum summus sacerdos non pertinuit iudicare. Christus autem tunc eiecit infideles de templo, ergo hoc non fecit in quantum sacerdos sed in quantum hostiarius cuius est absque iurisdictione non solum malos fideles sed etiam infideles de templo eiicere. Ex hiis concludunt quod Christus in quantum sacerdos nunquam iurisdictionem exercuit coactivam, ergo nec habuit. 85 90

Discipulus: Licet Christus habuerit iurisdictionem coactivam eam tamen nequaquam exercuit, quia inter suos discipulos non erant malefici in quos debuit iurisdictionem coactivam exercere, nec tamen propter hoc caruit iurisdictione tali, sicut si rex non haberet subditos nisi bonos non propter hoc iurisdictione careret. 95

Magister: Istud excludunt per hoc quod nonnulli discipuli Christi graviter delinquerunt apostatantes a fide quam susceperant. Ioh. enim 6 sic legitur: “*Multi discipulorum eius abierunt retro*”. Non ergo propter defectum materie sed propter iurisdictionis coactive carentiam Christus in delinquentes potestatem aut vindictam nequaquam exercuit. Ex hiis concludunt quod Christus in quantum summus pontifex iurisdictionem non habuit coactivam. Ergo nec papa iurisdictionem obtinet coactivam. 100 105

77 dicit] John 10:9 101 Ioh... 6] John 6:66

77 dicit] dixit Fi 79 Hostiarii] officarii Fi 81 non] omitted Bb Christus] omitted Bb 84 habuit¹] habuerit Ly | iurisdictionem] coactivam added We 85 in] etiam Bb 86 qui] que Ly We Fi 87 pertinuit] pertinebat Ly 90 malos] autem alios We | etiam] omitted Bb | hiis] verbis added Ly 92 nec] non Ly 93 habuerit] habuit Ly 95 in] inter Ly | debuit] debuerit Ly 96 coactivam] omitted We 97 tali] omitted We 99 Istud] Hoc We 100 delinquerunt] deliquerunt ly 101 susceperant] superant Bb | 6] 7 We 102 ergo] enim Ly 104 aut] pro Bb 105 hiis] verbis added Ly

Quod etiam auctoritatibus probare nituntur. Origenes enim super illud Matth. 20 “*reges gentium etc.*” ait: “*Scitis quia principes gentium dominantur*”, id est “*non contenti tantum regere suos subiectos violenter eis dominari nituntur. Inter vos autem qui estis mei non erunt hec... Quoniam sicut omnia carnalia in necessitate sunt posita... spiritualia autem in voluntate... sic et qui principes sunt spirituales*”, id est prelati, “*principatum eorum in dilectione... debet esse positus, non in timore*”. Ex quibus verbis datur intelligi quod totus principatus prelatorum ecclesie (et per consequens summi pontificis) in voluntate et dilectione non in timore debet consistere. Igitur diligi debent, non timeri. Qui autem iurisdictione coactiva utuntur a malis timentur, teste Apostolo ad Rom. 13 qui ait: “*Si autem malefeceris time*” scilicet potestatem. Ergo prelati ecclesiarum iurisdictione coactiva uti non debent.

Hoc etiam Chrysostomus ibidem sentire videtur. Ait enim: “*Principes mundi ideo fiunt ut dominantur minoribus suis, ut servificent eos, et spolient eos et comedant, et usque ad mortem abutantur vita eorum ad suas utilitates et glorias. Principes autem ecclesie fiunt ut serviant minoribus suis et ministrent eis quecumque acceperunt a Christo, ut suas utilitates negligant et illorum procurent*”. Ex quibus verbis patet distinctio inter principes seculares et principes ecclesiarum, quia principes seculares suis subditis dominantur, principes autem ecclesie minoribus serviunt et ministrant. Ergo in eos iurisdictionem coactivam exercere non valent.

108 Origenes] Origenes, *Commentarium in Mattheum*, in Migne, PG, t.13, cols. 1389-1390 (text is from the “interpretatio vetus” at the bottom). Cf. Marsilius, DP, II.iv.13 **121** Rom 13] Romans 13:4
124 Chrysostomus] Pseudo-Chrysostomus, *Opus imperfectum in Mattheum, Homilia 35*, in Migne, PG, t. 56, col. 830. Cf. Marsilius, DP, II.iv.13

109 20] 21 Bb Fi An We | gentium] dominantur eorum added ly
110 dominantur] eorum added Ww | id est] et Ly **112** hec] corporalia added Ly | Quoniam] quomodo Bb Fi An Ly **113** carnalia] corporalia Bb Fi An Ly **114** spirituales] omitted Fi | id est] et Ly **116** positus] penitus Bb Ly **118** et] in added Fi An **119** debent] et added We **121** ait] sic added Ly **122** ecclesiarum] omitted Ly **124** ibidem] idem Bb **125** ideo] non Ly **127** utilitates] voluntatem Ly Bb Fi An **128** fiunt] sunt We **129** acceperunt] acceperint Ly Fi An **131** inter] in Fi An **134** eos] eis We

Hiis etiam Ambrosius concordare videtur qui, ut recitatur 23 q. 8 c. *Convenior*, ait: “*Dolere potero, flere potero, gemere potero, adversus arma milites Gothosquoque lacrima mee mea arma sunt, talia enim munimenta sunt sacerdotis. Aliter nec debeo nec possum resistere*”. Ex 140 quibus verbis habetur quod sacerdos orationibus et lacrimis debet malis resistere et non per potentiam temporalem, et per consequens non habet iurisdictionem coactivam.

Quod etiam Chrysostomus in libro suo dialogorum qui De dignitate sacerdotali intitulatur, libro 2 cap. 3, super illud 145 Apostoli 2 Cor. 1 “*non quia dominamur fidei vestre*” apertissime sentire videtur. Ait enim: “*Hii qui foris sunt iudices malignos quosque cum subdiderint ostendunt in eis plurimam potestatem et eos invitos a priorum morum pravitatem compescunt. In ecclesia vero non coactum sed 150 acquiescentem oportet ad meliora converti, quia nec nobis a legibus data est talis potestas ut auctoritate sententiae cohibeamus homines a delictis*”. Clarius dici non posset quod ecclesia non habet iurisdictionem coactivam, cum in ecclesia nullus debeat ad meliora cogi nec aliquis debeat cohiberi per 155 iudicalem sententiam a delictis.

Item, ad habentem iurisdictionem coactivam spectat negotiis secularibus implicari, quia ad ipsum pertinet contentiones et lites dirimere. Contentiones autem, lites, et 160 rixe inter negotia secularia computantur (Extra, *Ne clerici vel monachi secularibus negotiis se immisceant*, c. 1) Sed ad summum pontificem non pertinet secularibus negotiis implicari, teste Apostolo 2 Tim. 2, qui ait: “*Nemo militans implicat se negotiis secularibus*”. Ergo ad summum

137 23... Convenior] Fb I col. 960. Cf. Marsilius DP, II.v.5
144 Chrysostomus] Chrysostomus, *De dignitate sacerdotali*, lib. 2, cap. 3 (Migne, PG, t. 48, col. 634). Cf. Marsilius, DP, II.v.6 **146** 2... 1] 2 Corinthians 1:24 **160** Extra...161 1] Fb II, col. 657 **163** 2¹ ... 2²] 2 Timothy 2:4. Cf. Marsilius DP, II.v.1

136 concordare videtur] correspondet Ly **137** recitatur] habetur Fi An
138 potero²] omitted Bb | Gothosquoque] Gothosque Ww
139 munimenta] instrumenta Ww **140** Aliter] autem added Ly Bb Fi An | debeo... possum] debent nec possunt Ly **141** habetur] videtur Ly | sacerdos] sacerdotes Bb **145** intitulatur] intulantur Bb
146 Apostoli] Apocal. Ly | 2] et ad added Ly | quia] omitted Ww dominamur] dominantur Ly | vestre] nostre Ly **148** quosque] quoque We **149** et] in Ly | morum] nostrorum Ly **153** dici] omitted Fi An **155** debeat²] debet We **158** pertinet] spectat Ly **163** 2¹] ad added Ly militans] Deo added Ww

165 pontificem ex ordinatione Christi non pertinet iurisdictio
coactiva.

Item, papa non habet maiorem iurisdictionem ex
ordinatione Christi quam habuit beatus Petrus. Sed beatus
170 Petrus et alii apostoli iurisdictionem coactivam a Christo
minime receperunt. Ergo nec papa habet iurisdictionem
coactivam ex ordinatione Christi. Maior est manifesta. Minor
probat auctoritate beati Bernardi qui in libro ad Eugenium
papam ait: “*Non monstrabunt, puto, qui hoc dicerent ubi
aliquando quispiam apostolorum iudex sederit hominum*”. Et
175 parum post: “*Stetisse denique lego apostolos iudicandos,
sedisse iudicantes non lego, erit illud, non fuit*”. Ex quibus
verbis datur intelligi quod apostoli iudices hominum non
fuerunt. Ergo beatus Petrus iurisdictionem non habuit
coactivam.

180 Hoc etiam quod apostoli iudices hominum non fuerunt
beatus Gregorius sentire videtur. Tractans enim illa verba
Apostoli “*secularia igitur iudicia si habueritis etc.*” in
Moralibus, ait: “*Hii terrenas causas examinent qui
exteriorum rerum sapientiam perceperunt, qui autem
185 spiritualibus dotati sunt terrenis non debent negotiis
implicari, ut dum non coguntur inferiora bona disponere
valeant bonis superioribus deservire*”. Cum ergo apostoli
maximis bonis spiritualibus fuerint dotati, ipsi non erant circa
causas hominum et lites aliquantulum occupati, quod glossa
190 super illud ad Cor. “*secularia igitur iudicia si habueritis
etc.*” aperte sentire videtur. Ait enim: “*Contemptibiles id est
aliquos sapientes qui tamen sunt minoris meriti constituite
ad iudicandum. Apostoli enim circumeuntes talibus non*

172 auctoritate... Bernardi] Bernardus, *De consideratione*, I c. 6, in J. Mabillon, ed., *Sancti Bernardi opera omnia*, vol. I, col. 1013, Par. 7D (Paris 1839). Cf. also Migne, PL, t.182, col. 735D. Cf. Marsilius DP, II.v.3 **181** illa... 182 Apostoli] 1 Corinthians 6:4 **183** Moralibus] Gregorius, *Moralia in Job*, lib. 19, par. 25 (Corpus Christianorum Series Latina, [Turnholt: Brepols 1979] 143A, p. 990). Cf. Marsilius DP, II.v.2 **191** Ait enim] Cf. also Marsilius DP, II.v.2

165 Christi] *omitted* Ly **168** Petrus] et alii apostoli *added* Ly | Sed...
169 Petrus] *omitted* We **169** Petrus] *omitted* Bb **170** receperunt] non
receperunt Bb acceperunt Ly Fi An **172** Bernardi] Bernhadi Bb | in]
omitted Ly **173** hoc] hic Ww **176** erit] et Ly Bb An **178** Ergo... 180
fuerunt] Quod Ly **181** beatus] *omitted* Ly **183** terrenas causas] terrena
causa Fi An | examinent] *omitted* Ly **186** coguntur] cogunt Bb
188 spiritualibus] *omitted* Ly | fuerint] fuerunt Ly We Fi **190** ad Cor]
ad 1 Cor. 6 Ly **191** enim] contemptos vel *added* Ly **192** aliquos] alios
We

vacabant. Sapientes igitur qui in locis consistebant fideles et sancti, non qui huc atque illuc propter evangelium discurrebant, talium negotiorum examinatores esse voluit". Hiis verbis ostenditur quod apostoli causis hominum terminandis minime insistebant. Ex quo infertur quod non acceperant iurisdictionem coactivam a Christo, quia omne officium eorum iniunctum eis a Christo diligentissime perfecerunt.

Discipulus: In scriptura divina habetur aperte quod beatus Petrus iurisdictionem habuit coactivam cum ex potestate officii Ananiam et Saphiram morti tradiderit, teste beato Gregorio in Dialogo qui, ut recitatur 23 q. 8 c. *Petrus*, ait: "*Petrus qui Tabitam mortuam orando suscitavit, Ananiam et Saphiram mentientes morti increpando tradidit, neque enim orasse in eorum extinctione legitur sed solummodo culpam quam perpetraverant increpasse. Constat ergo quod aliquando talia ex potestate exhibentur, aliquando ex postulatione, dum et istis increpando vitam abstulit et illi reddidit orando*". Ex quibus verbis habetur quod beatus Petrus ex potestate usus est iurisdictione coactiva.

Magister: Ad hoc respondent quod verba Gregorii male intelligis. Non enim asserit Gregorius quod beatus Petrus ex potestate officii sui predictos Ananiam et Saphiram morti tradiderit. Tunc enim iudex in causa sanguinis extitisset, quod universis clericis noscitur interdictum. Sed beatus Petrus non ex potestate officii sed ex potestati faciendi miracula, quam Deus persone (non officio papatus) concesserat, morti tradidit supradictos. Nonnunquam autem facit quis absque oratione miracula. Et ita ex hoc probari non potest quod Petrus iurisdictionem habuit coactivam.

Capitulum 4

Discipulus: Circa hanc rationem primam te nimium dilatasti. Ideo complea alias rationes, nam de potestate pape

205 ut ... Petrus] Fb I cols. 956-957 | 23... Petrus] Fb I cols. 956-957

195 huc... illuc] hac atque illac We Bb Fi An | evangelium] consilium Ly Fi An 205 23] 21 Ly 209 increpasse] impetrasse Fi An 210 exhibentur] exhibeantur Bb Fi An exhibebantur Ly 216 Petrus] omitted Bb 223 quis] omitted Ly | ex] per We 4.1] 1 Fi 2 nimium] nimius Bb

5 in tractatu secundo de doctrina domini pape magis diffuse
tractabimus.

Magister: Secunda ratio ad probandum quod imperator vel princeps alius secularis aut populus sit iudex ordinarius pape talis est. Papa non est magis exemptus a iurisdictione imperatoris quam fuit Christus in quantum fuit homo mortal¹. Sed Christus in quantum fuit homo mortal¹ subjectus fuit iurisdictioni imperatoris, ergo et papa modo similiter, et per consequens imperator est iudex ordinarius domini pape. Maior istius rationis probatione videtur nullatenus indigere, quia vicarius non est maior illo cuius est vicarius, sicut nec servus est maior domino nec discipulus est maior magistro. Minor probatur auctoritate Christi dicentis ad Pilatum Ioh. 19: “*Non haberes potestatem adversus me ullam nisi tibi esset datum de super. Propterea qui tradidit me tibi maius peccatum habet*”. Ex quibus verbis colligitur quod Pilatus iurisdictionem habuit coactivam super Christum, quia de potestate coactiva intelliguntur verba Christi cum ad verba Pilati dicentis “*michi non loqueris, nescis quia potestatem habeo crucifigere te et potestatem habeo dimittere te*” respondit. Constat autem quod Pilatus loquebatur de potestate coactiva. Ergo Christus locutus est de eadem.

Discipulus: Duplex est potestas coercendi, scilicet ordinata et usurpata. Christus autem concessit Pilatum habuisse potestatem usurpatam quam tamen Pilatus forte credidit ordinatam sed in hoc erravit.

Magister: Istam responsionem nituntur excludere. Primo auctoritate beati Augustini, qui super verba predicta

4.5 tractabimus] Ockham later revised this plan. His discussion about papal power was shifted to 3 Dial. 1 (cf. OP VIII, ed. J. Kilcullen and J. Scott, The British Academy /Oxford University Press 2011, pp.103-371 /*De potestate pape et cleri*!) Cf. also *ibid.*, pp. ix-xiii. For a probably written but now lost 2 Dial. which dealt primarily with Pope John’s *doctrina*, cf. IPP c. 27 *passim* (OP IV, ed. H.S. Offler, The British Academy /Oxford University Press 1997, pp. 325-354). 17 Ioh 19] John 19:11. Cf. Marsilius DP, IV.iv.12 22 verba... dicentis] John 19:10 32 auctoritate... Augustini] Augustinus, *In Ioannis evangelium tractatus 124*. Tractatus 116, PL 35, cols. 1942-1943. Cf. also CCSL, [Turnholt: Brepols 1954] 36, p. 648. Cf. Marsilius DP, II.iv.12

5 tractabimus] tractamus Bb 8 pape] summi pontificis We 9 in... 10 mortal¹] omitted Ly 12 similiter] simili Ly est subiectus iurisdictioni imperatoris We Vc Ox Ba 13 domini] omitted We 16 maior magistro] supra magistrum We 23 crucifigere...24 habeo] omitted Ly 25 Ergo] et added We 28 ordinata] ordinaria Bb

ait: “*Discamus ergo quod dixit quod et per Apostolum docuit, quia non est potestas nisi a Deo, et quia plus peccat qui potestati innocentem occidendum livore tradit quam potestas ipsa si eum timore alterius maioris potestatis occidit. Talem quippe Pilato Deus dederat potestatem ut etiam esset sub Cesaris potestate*”. Ex quibus verbis colligitur quod sub tali potestate Cesaris et Pilati erat Christus in quantum homo mortalis, de quali potestate loquitur Apostolus ad Rom. 13 cum dicit: “*non est enim potestas nisi a Deo*”. Sed Apostolus non loquitur de potestate usurpata, sed ordinata, cum dicat aperte “*qui resistit potestati Dei ordinationi resistit*”, que verba de potestate ordinata, non usurpata, debent intelligi. Nam qui potestati usurpate resistit nequaquam Dei ordinationi resistit, quia tunc secundum Apostolum sibi dampnationem acquireret, quod est erroneum. Tunc enim nec invasori papatus nec alicui tyranno liceret resistere. Loquitur ergo Apostolus de potestate ordinata, non usurpata, ergo Christus sic locutus est de potestate, et ita concessit quod Pilatus super ipsum potestatem habuit ordinariam. Insinuat tamen quod ista potestate ordinaria abutebatur cum dicit “*qui tradit me tibi maius peccatum habet*”, quasi diceret “*tu habes peccatum dando sententiam in me neque confessum neque legitime convictum de crimine digno morte. Quia tamen ex timore hoc facis et alii me tibi ex malitia et invidia tradiderunt, ideo illi maius peccatum habent*”. Et ita Pilatus potestatem ordinariam habuit super Christum in quantum erat homo mortalis.

Quod Theophilus super illud Ioh. 18 “*a temetipso hoc dicis an alii tibi dixerunt de me*” sentire videtur, dicens: “*Ac si diceret Christus scilicet ‘si hoc ex teipso loqueris pande signa mee rebellionis aut si ab aliis percepisti inquisitionem fac ordinariam*””. Ex quibus verbis colligitur quod Pilatus

40 Rom 13] Romans 13:1 42 cum...43 aperte] Romans 13:2
60 Theophilus] Marsilius DP. II.v.5 | Ioh 18] John 18:34

33 per] omitted Ww | Apostolum] Apostolus Ly 35 innocentem] ad added Ly | tradit] tradidit We Bb Fi An 37 Pilato] illi Ww | esset] ipse added Ly Bb Fi An 40 quali] qua Fi 41 dicit] dixit Ly | enim] omitted Ly Bb Fi An 42 ordinata] ordinaria Bb 43 aperte] expresse We 47 acquireret] acquireret Bb | enim] omitted Bb 48 liceret] omitted Bb 49 ergo²] et added We 50 Christus] omitted An 51 potestatem habuit] potestatem habuerit Ly We Fi An | ordinariam] ordinatam Ly We 52 ordinaria] ordinata We 54 neque¹] non Ly 58 potestatem] auctoritatem We 59 homo] omitted Ly 60 Theophilus] Ptholomeus Bb Fi 62 teipso] te Bb 63 aut] ac Bb Fi An

65 potestatem habuit ordinariam inquirendo de criminibus
Christo impositis. Qui autem habet potestatem inquirendi
ordinarie de aliquo infamato habet iurisdictionem coactivam
super eundem. Ergo Pilatus habuit super Christum
iurisdictionem coactivam.

70 Item, Bernardus in epistola ad archiepiscopum
Senonensem ait: “Cum”, inquit, “Romani presidis potestatem
super se quoque fateatur celitus ordinatam etc.” Ex quibus
verbis elicitur quod potestas Pilati non fuit usurpata sed
75 celitus ordinata. Et ita super Christum iurisdictionem habuit
coactivam, quam tamen in Christum exercere minime
potuisset iuste nisi Christus coram eo legitime, quantum
iudici constare potest, fuisset convictus de crimine. Si autem
Christus per testes qui secundum leges repelli non possunt
80 fuisset de crimine dampnationis dignissimo ordine iudiciario
servato convictus, Pilatus Christum condemnando non
peccasset, quia fuisset per testes falsos deceptus. Iudex
autem iudicans secundum allegata amore iustitiae non peccat,
licet condempnet innocentem.

Capitulum 5

Discipulus: Pro ista ratione que adduxisti ad presens
sufficiant, et ideo aliam rationem adducas.

5 **Magister:** Tertia ratio ad probandum quod imperator
est iudex ordinarius pape talis est. Ille est iudex ordinarius
pape a quo papa habet super alias ecclesias principatum. Sed
hoc habet papa ab imperatore, quod probant per privilegium
Constantini imperatoris concessum Romano pontifici, quod
est superius allegatum. Ergo imperator est ordinarius iudex
10 summi pontificis.

Quarta ratio talis est. Imperator fuit iudex ordinarius
beati Petri, ergo est iudex ordinarius pape. Consequentia est
evidens, quia papa non est magis exemptus quam fuit beatus
Petrus. Antecedens probatur, quia omnes apostoli quantum

70 Bernardus] Bernardus, *Tractatus de officio episcoporum*, cap. 9. in J. Mabillon, ed., *Sancti Bernardi opera omnia*, vol. I, col. 1128, Par. 36A (Paris 1839) . Cf. Marsilius DP, II.iv.12 **Capitulum 5.9** superius] 1 Dial. 5.19 (OP V, ed. Kilcullen and Scott, pp.260-261)

65 inquirendo] inquirendi We 70 in... ad] ad episcopum et Ly
71 Cum] autem added Ly | inquit] igitur Fi An 73 elicitur] colligitur
Ly eligitur We | Pilati] super Christum added We 74 ita] ideo Ly
78 secundum] per We Fi An | possunt] poterant We 79 dignissimo]
dignissimus Ly 82 secundum] omitted Fi **Capitulum 5.2** ratione]
assertione Ly Fi 12 ergo] et imperator added We

ad hoc quod essent subiecti vel non subiecti iurisdictioni imperatoris fuerunt pares. Sed beatus Paulus fuit subiectus iurisdictioni imperatoris, quia ad Cesarem tanquam ad superiorem appellavit. Ergo beatus Petrus fuit subiectus eidem. 15

Discipulus: Dicitur istis quod Paulus appellavit non quia erat subiectus iurisdictioni imperatoris, sed quia volebat caute insidias iudeorum evadere. 20

Magister: Hoc impugnatur sic. Secundum beatum Ambrosium, ut habetur 22 q. ultima c. *Cavete: "Non solum in falsis verbis sed etiam in simulatis operibus mendacium est"*, ubi notat glossa quod "*factis mentitur sicut verbis*". Beatus Paulus igitur, si non erat vere subiectus imperatori, facto mentiebatur cum simulaverit se subiectum, iudicio Cesaris appellando. Tale autem crimen est beato Paulo minime imponendum. Ergo beatus Paulus vere fuit imperatori subiectus. 25 30

Hanc etiam concusionem per exemplum ostendunt. Nam sicut legitur in cronicis, Iohannes 12us "*erat venator et totus lubricus, adeo quod etiam publice feminas tenebat. Propter quod quidam cardinalium et Romanorum scripserunt occulte Ottoni principi Saxonum ut scandalo ecclesie compatiens sine mora Roma properaret. Hoc papa percipiens Iohanni diacono cardinali tanquam huius facti consiliario nasum et alteri Iohanni subdiacono qui literas transcripserat manum amputari fecit. Hic cum frequenter per imperatorem et clerum de sua correctione fuisset monitus, non correctus, presente imperatore de papatu destitutus, communi voto Leo papa eligitur*". Ex quibus colligitur quod imperator est iudex ordinarius pape. Aliter enim imperator predictum papam nullatenus deposuisset, 35 40 45

Discipulus: Dicerent aliqui quod imperator iniuste processit, nec dictus papa fuit vere depositus, sed de facto fuit papatu tantummodo spoliatus.

18 appellavit] Cf. Acts 25:11 24 22...Cavete] Fb I col. 888 26 glossa] GO, s.v. operibus, col. 1282 33 cronicis] MGH SS XXII, *Martini Chronicon*, p. 431. The subsequent text is also cited in QO (GF p. 949).

15 vel... subiecti?] omitted Fi An 18 Ergo] et added We 19 eidem] omitted Ly 20 Dicitur] Diceretur We 21 erat] esset Ly 23 beatum] omitted Bb 26 mentitur] mentimur Ww | sicut] et added Ww 28 simulaverit] simulaverat Bb An | iudicio] iudicium We 29 minime] non Ly 33 12us] 22us Fi 34 etiam] omitted Ww 36 occulte] omitted Bb Fi An et cito added Ly | Ottoni] omitted Ly | principi] imperatori Ly Fi 43 quibus] verbis added Ly 48 fuit] omitted Fi An a added Ly

Magister: Hec responsio impugnatur, quia si papa Iohannes remansisset verus papa ille qui sibi successit, ipso vivente, non fuisset verus papa sed papatus invasor. Ex quo sequitur quod omnia que egit nullius fuissent roboris vel momenti, sed debebant omnia in irritum revocari, quod tamen minime fuit factum. Imo quod successor ipsius Iohannis ipso vivente fuit verus papa tota tenet ecclesia. Ergo papa Iohannes 12us vere fuit depositus.

Capitulum 6

Discipulus: Puto quod fortiores rationes pro opinione predicta fecisti, ideo ad assertionem contrariam te converte, et quod nec imperator nec aliquis secularis sit iudex ordinarius pape nitaris ostendere. Hanc enim assertionem puto consonam veritati.

Magister: Quod nec imperator nec aliquis secularis sit iudex ordinarius pape auctoritatibus et rationibus nonnulli probare nituntur. Est autem prima ratio talis. Imperator non est iudex ordinarius illius qui non habet superiorem in terris. Sed papa non habet superiorem in terris etc. Maior probatione non indiget quia iudex est superior illo cuius est iudex. Minor est probata superius per plures auctoritates et rationes.

Discipulus: Prius ostensum est generaliter quod papa non habet iudicem superiorem in terris. Nunc autem specialiter proba quod imperator quod imperator vel aliquis laicus vel populus non est iudex ordinarius ipsius.

Magister: Quod specialiter imperator non sit iudex ordinarius pape ostenditur primo sic. Inferior non est iudex ordinarius sui superioris. Sed imperator est inferior papa et eius iurisdictioni subiectus, ergo etc. Maior est manifesta, unde dicit Nicholaus papa, ut habetur dis. 21 c. *Inferior*: “*Sole clarius exhibuimus non posse quemquam qui minoris*

Capitulum 6.13 superius] 1 Dial. 6. 1. 35-121 23 dis... Inferior] Fb I col. 70

52 roboris] roborationis Ly 53 debebant] debeant Ly | in irritum] irrita Ly 54 tamen] cum Fi 55 fuit] fuerit We 56 12us] 22us Fi *omitted* Ly **Capitulum 6.1**] 8 Fi 6 puto] reputo We 7 secularis] laicus We 9 nituntur] conantur We 10 terris] We Vc Ox Va Vdb: terra Ww Ba 11 terris] terra Ly 15 est] *omitted* We 16 iudicem] *omitted* Ly 18 est] *omitted* Bb | ipsius] ipsi Bb pape Fi An 20 ordinarius] We Vc Ox Es Ba: *omitted* Ww 21 est inferior] *omitted* Bb 23 ut] et Bb Fi An | 21] 22 Ww | Inferior] Superior Ww 24 quemquam] quicquam Ly Bb

auctoritatis est eum qui maioris est potestatis iudiciis suis addicere aut propriis diffinitionibus subiugare". Minor vero sanctorum auctoritatibus comprobatur. 25

Ait enim Gregorius Nazianzenus, ut habetur dis. 10 c. *Suscipitis*, scribens imperatoribus Constantinopolitanis: "*Suscipitis ne libertatem verbi libenter accipitis quod lex Christi sacerdotali vos subiicit potestati atque istis tribunalibus subdit. Dedit enim et nobis potestatem, dedit principatum multo perfectiorem principatibus vestris*". 30

Item Felix papa, ut habetur eadem dis. c. *Certum*, ait: "*Certum est hoc rebus vestris esse salutare ut cum de causis agitur Dei iuxta ipsius constitutum regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere non preferre*", et infra: "*neque eius sanctionibus velle dominari cuius Deus voluit clementie tue pie devotionis colla submittere*". Hoc idem habetur dis. 96 c. *Duo sunt* et c. *Si imperator*. Ex quibus et multis aliis habetur quod imperator est inferior pape. 35 40

Quod etiam multis rationibus nonnulli probare nituntur. Primo, quia qui iurat alii fidelitatem est inferior illo cui iurat. Imperator prestat iuramentum fidelitatis pape (dis. 63 c. *Tibi Domino*). Ergo etc. 45

Secundo, quia imperator est inferior illo qui habet potestatem transferendi imperium de gente in gentem. Hanc potestatem habet papa (Extra, *De electione*, c. *Venerabilem*). Igitur etc. 50

28 dis... 29 *Suscipitis*] Fb I col. 20 34 eadem... *Certum*] Fb I col. 20 40 dis ... *sunt*] Fb I col. 340 | c² ... *imperator*] Fb I col. 341 43 multis rationibus] Cf. OND c. 93 (OP II, ed. H.S. Offler, Manchester University Press 1963, p. 687 ad ll. 696-707 with a reference to John of Paris' *De potestate regia et papali*, c. 11) 45 dis... 46 *Domino*] Fb I col. 246 49 Extra... *Venerabilem*] Fb II col. 79

25 est¹] in *added* Ly Bb Fi 26 Minor] Maior Bb 28 Nazianzenus] Nazianzenus Ww | 10] 18 We 29 Constantinopolitanis] Constantinopolitanis Bb 30 libenter] libertatem libenter Bb libertatem Ly Fi An 31 subiicit] subicit We subiecit Ly Bb Fi An 32 subdit] subdidit Ly | enim et] *omitted* We Bb Fi An | et] *omitted* Ly | nobis] vobis Bb Fi An | dedit] vobis *added* Bb An | nobis *added* We Fi 33 vestris] *omitted* Bb 35 hoc] hic Ly Fi | vestris] ac *added* Ly hoc *added* Bb h. *added* Fi An | esse] est Ly Bb Fi An 36 constitutum] constitutionem Ly Bb Fi An 39 clementie] clementia Bb Fi An 40 96] 90 Ly | Si] *omitted* An 41 quibus] verbis *added* Ly 44 quia] *omitted* We 46 Domino] Domine Bb Fi An | Ergo] Io. Ly 47 quia] *omitted* Ly 49 *Venerabilem*] *omitted* Ly *Venerabilibus* An

Tertio, quia imperator est inferior illo qui potest eum excommunicationis sententia innodare. Hoc autem papa potest (dis. 96 c. *Duo sunt*). Ergo etc.

55 Quarto, quia qui potest deponi ab alio est eo inferior. Imperator autem potest deponi a papa (15. q. 6 c. *Alius*) Ergo etc.

60 Quinto, quia imperator est illo inferior qui in temporalibus et spiritualibus potest subditos imperatorum et regum legitimare. Hoc potest papa (Extra, *Qui filii sint legitimi*, c. *Per venerabilem*). Igitur etc.

Capitulum 7

Discipulus: Omittas istam materiam et alias rationes adducas ad probandum quod imperator non est iudex ordinarius pape.

5 **Magister:** Secunda ratio principalis ad hoc talis est. Imperator non est iudex ordinarius illius qui imperialibus legibus est solutus, quia leges superioris subiectos astringunt nisi specialiter per superiorem sint exempti. Papa autem legibus imperialibus minime est astrictus (dis. 10 c. 1 et c. 10 *Quantum*). Ergo imperator non est iudex ordinarius pape.

15 Tertia ratio est hec. Imperator non est iudex ordinarius aliorum clericorum inferiorum, ergo multo magis non est iudex ordinarius pape. Consequentia est evidens. Antecedens vero per innumeros sacros canones posset ostendi. Unde in concilio Carthaginensi, ut habetur 11 q. 1 c. *Placuit*, sic legitur: “*Placuit ut quicumque ab imperatore cognitionem publicorum iudiciorum petierit honore proprio privetur*”. Ex quibus verbis colligitur quod imperator non est iudex ordinarius clericorum. Igitur etc.

53 dis ... sunt] Fb I col. 340 55 15... Alius] Fb I col. 756 59 Extra... 60 venerabilem] Fb II col. 714 7.9 dis ... 1] Fb I col. 19 | c² ... 10 Quantum] Fb I col. 21 15 11... Placuit] Fb I col. 629

51 Tertio... 53 etc] Tertio qui habet potestatem alium excommunicandi est superior. Sed papa potest excommunicare imperatorem, igitur. Maior patet, et minor probatur dis. 96 c. *Duo sunt* Ly 54 quia] Bb: omitted Ly We Fi An | qui] omitted Bb 55 15] 25 Ly Bb Fi An | 6] 1 Ww Ergo] omitted Ly 57 quia] omitted Ly | in] omitted Ly 59 sint] sunt Ww 7.1] garbled Fi 6 ordinarius] omitted We 7 superioris] superiores We 8 superiorem] superiores Fi An | autem] a added Ly 9 10] 18 Ww 11 hec] ista Ly 12 aliorum] aliquorum Ly | inferiorum] papa added Ly | multo] omitted Bb 15 11] 12 Ly Bb Fi An | sic] sicut Ly 16 ut] ne Ly | quicumque] clericus added Ww

Quarta ratio est hec. Ille non est iudex ordinarius pape ad quem a papa appellare non licet. Sed non licet appellare a papa ad imperatorem (9 q. 3 c. *Ipsi* et c. *Cuncta*). Igitur imperator non est iudex ordinarius pape. 20

Quinta ratio est hec. Imperator non est iudex illius cui Christus iura imperii commisit. Christus autem commisit iura imperii beato Petro et eius successoribus (dis. 22 c. 1). Ergo imperator non est iudex ordinarius pape. 25

Capitulum 8

Discipulus: Licet non dubitem nullum mortalium esse superiorem summo pontifice, tamen cupio scire quomodo ad rationes hoc probantes adversarii respondere conentur.

Magister: Non omnes qui tenent imperatorem esse superiorem et iudicem ordinarium pape in modo ponendi concordant, et ideo non eodem modo ad rationes prescriptas respondent. 5

Discipulus: Dic illos diversos modos ponendi.

Magister: Sunt quidam dicentes quod papa in spiritualibus imperatori minime est subiectus, sed quantum ad iurisdictionem temporalem est sibi subiectus quantum est ex ordinatione Christi. Quia, ut dicunt, Christus quantum ad temporalem iurisdictionem nullum apostolorum a iurisdictione temporali imperatorum exemit, sed omnes voluit in huiusmodi principibus secularibus esse subiectos, in cuius signum ipse solvit pro propria persona tributum. Alii autem dicunt quod imperator in quantum gerit personam populi christiani in omnibus tam spiritualibus quam temporalibus est superior papa et iudex ordinarius eius. 10 15 20

22 9...Ipsi] Fb I col. 611 | c Cuncta] Fb I col. 611 26 dis ...1] Fb I col. 73 **Capitulum 8.10** quidam] John of Paris, *De potestate regia et papali*, c. 13 17 tributum] Matthew 17:23-26 | Alii] Marsilius, DP I.xv.4; II.viii.7- 8; II.x.8

22 Ipsi] *Ipsa* Ly *Papa* We 25 commisit¹] sed *added* Ly | Christus² ... commisit²] *omitted* Ly 26 successoribus] Christus commisit *added* Ly 22] 23 Ly | 22 c] q Bb **Capitulum 8.4** conentur] conantur Ly tenentur Bb 12 subiectus] et *added* Ly 13 ut dicunt] We Vc Ba: ut Bb nec Ly Fi An (*n^c could be a scriptorial misread for u^t here as in other contexts*) 14 nullum] ullum Fi An 16 principibus] principatibus Ly 18 autem] *omitted* Ly 19 tam] in *added* Fi An | quam] in *added* Fi

Discipulus: De iurisdictione temporali pape et imperatoris pertranseas, quia in tractatu De dogmatibus Iohanni 22-i de hoc plures questiones tibi movebo.

25 **Magister:** Tu forsitan aliter accipis iurisdictionem temporalem quam isti.

Discipulus: Accipio iurisdictionem temporalem pro illa cui aliquis est subiectus ratione prediorum que de imperatore tenet.

Magister: Aliter accipiunt isti.

30 **Discipulus:** Quomodo.

Magister: Dicunt quod iurisdictionis temporalis non solum respicit predia et temporales divitias sed etiam personas. Quia omnes persone in dominio alicuius principis commorantes sive sint divites sive pauperes iurisdictioni principis sunt subiecte, ita quod si deliquerint eos debet condigna animadversione punire nisi per principem vel superiorem alium sint exempte.

Discipulus: Video quid per iurisdictionem temporalem intelligunt, sed ignoro que spiritualia vocant.

40 **Magister:** Spiritualia vocant ea que religioni christiane sunt propria, que in nulla alia secta sunt reperta nec ad legem nature sunt spectantia, sicut que pertinent ad sacramenta ecclesiastica dispensanda et ad causas fidei terminandas, et in criminibus que directe contra christianam religionem committuntur. De huiusmodi enim imperator, nisi sicut ceteri christiani, se intromittere non debet, quia imperator christianus ratione sue dignitatis maiorem potestatem vel iurisdictionem nullatenus habet quam habuerunt imperatores pagani. Illis enim imperatores christiani successerunt, et ideo
45 idem ius cum illis et non aliud ratione imperii possidere noscuntur. Quia igitur de huiusmodi spiritualibus se
50 intromittere ad imperatores paganos minime pertinebat, nec

22 imperatoris] Part of this earlier plan was realized in the unfinished 3 Dial. 2 (*De iuribus Romani imperii*) | tractatu] See above, note to 1 Dial. 6.4.5 s.v. tractabimus. 31 Dicunt] Marsilius, DP I.xvii 39 spiritualia] Cf. also 3 Dial. 2.2.4 40 vocant] John of Paris, *op. cit.*, c. 12

22 pertranseas] transeas Fi An 25 temporalem] imperatoris added We 33 Quia] omitted Bb 35 subiecte] subiecti We ut added Ly | quod] quo Ly | deliquerint] delinquerint Bb Fi An | eos] omitted Ly | debet] We Vc Ox Ba Fr: debent Ww 36 punire] puniri Ly 37 exempte] exempta Fi 39 intelligunt] intendunt Ly 40 ea] illa Ly 43 dispensanda] dispendenda Ly | et² ... 44 directe] que directe in criminibus que Ly 44 christianam] Christi Ly

ad imperatorem christianum in quantum imperator est talia spectant.

Discipulus: Ergo secundum istos si papa homicidium, furtum, adulterium, et consimilia crimina que imperatores et reges pagani punire solebant committeret, imperator ipsum punire valeret. 55

Magister: Hoc nonnulli concedunt, licet dicant quidam eorum quod non deberet eum deponere nisi incorrigibilis probaretur. 60

Discipulus: Modo opinionem istorum intelligo quamvis eam inter hereses reputem numerandam. De qua tecum in tractatu De dogmatibus Iohannis 22-i prolixius disputabo. Nunc autem dic qualiter ad rationes et auctoritates pro assertionem contraria isti respondent. De secundo vero modo ponendi nichil dicas ad presens. 65

Magister: Ad primam negant minorem cum accipitur quod imperator est inferior papa et eius iurisdictioni subiectus quantum ad iurisdictionem temporalem ex ordinatione Christi. Et ideo in huiusmodi papa non est iudex imperatoris, licet forte aliquando fuerit iudex imperatoris in quantum commissarius vel delegatus populi Romani. 70

Discipulus: Ista sunt verba mirabilia et inaudita nec ea intelligo. Sed si potes fac me intelligere illa, et tunc de eis certius iudicabo. 75

Magister: Ut ea intelliges, scire debes quod secundum istos imperator et quilibet rex temporalis, licet a Deo quodammodo mediate iurisdictionem suam habeat temporalem, quia secundum Apostolum ad Romanos 13 “non est enim potestas nisi a Deo”, tamen immediate iurisdictionem suam habet a populo, imperator a populo 80

59 concedunt] John of Paris, *op. cit.*, c.13. Cf. Marsilius, DP II.viii.7- 8 quidam... 60 eorum] John of Paris, *op. cit.*, c. 13 66 De... 67 ponendi] *Supra* lines 17-20 80 Romanos 13] Romans 13:1 81 immediate] Marsilius, DP I.ix.2; I.xv.2

53 imperator est] imperatorem Ly | talia] *omitted* Bb 56 et² ... 57 reges] *omitted* Fi An 57 pagani] palam Ly 58 punire] non *added* Fi An 60 eorum] *omitted* Bb 62 intelligo] et *added* Ly 63 hereses] heresim Bb | qua] *omitted* Bb illa tamen Ly 65 et] per Ly 66 secundo] See above ll. 16-18. | vero] *omitted* Ly We 67 ponendi] probandi Ly | presens] sed infra c. 10 *added* Ly 71 ordinatione] ordinatione Bb | huiusmodi] hoc Ly 72 licet... imperatoris²] *omitted* Ly | forte] *omitted* Bb Fi An 74 nec] ego *added* Ly 75 me intelligere] ut intelligam Ly | illa] ipsa We Vc Ox Va 76 certius] citius Ly 79 suam] *omitted* We | habeat] habet Ly 81 enim] *omitted* Ww tamen] cum Ly 82 a populo¹] *omitted* Ly Fi An

Romano, rex Francie a populo suo, rex Castelle a populo suo.
 Et sic quilibet rex a populo suo habet iurisdictionem, nisi sit
 85 aliquis rex cuius populus alicui alteri sit subiectus qui possit
 populo dare regem, quemadmodum imperatores quondam
 diversis populis reges dederunt, quia illi populi imperatori et
 populo Romano subiecti fuerunt.

Imperator igitur suam iurisdictionem a populo Romano
 90 obtinuit. Populus autem Romanus ex causa rationabili sicut
 imperatorem instituit ita eum potuit destituere eiusque
 iurisdictionem minuere et augere. Ex quo sequitur quod
 populus Romanus ex causa rationabili potuit imperatorem in
 aliquo casu alterius cui committeret iurisdictioni subiicere.
 95 Quare potuit pape causam imperatoris delegare. In quo casu
 papa, tanquam delegatus seu commissarius, auctoritate
 populi Romani super imperatorem iurisdictionem potuit
 obtinere, quam iurisdictionem beatus Petrus a Christo non
 suscepit, et ideo papa in quantum successor beati Petri eam
 100 minime habet.

Discipulus: Nunc verba predicta intelligo, quamvis ipsa
 putem erronea, et ideo ad rationes factas accede.

Magister: Propter diversas opiniones, antequam narrem
 quomodo ad rationes explicite respondetur, oportet illas
 105 opiniones exprimere.

Discipulus: Dic que sunt ille opiniones.

Magister: Sicut tactum est prius, sunt quidam dicentes
 quod Romanus pontifex nullam iurisdictionem habet vel
 potestatem ex ordinatione Christi ultra alios quoscunque
 presbiteros, sed omnem dignitatem suam et potestatem ultra
 110 alios habuit ab imperatore vel ab ecclesia seu concilio
 generali. Alii dicunt quod beatus Petrus pro se et suis
 successoribus dignitatem papalem et primatum super omnes
 alios fideles recepit a Christo, sed ista dignitas et primatus, ut

89 a...Romano] Marsilius, DP I.xv.2; I.xviii 91 destituere] Marsilius,
 DP I.xii.3 107 prius] 1 Dial. 5.15-19. Marsilius, DP II.xv; II.xxi
 dicentes] 1 Dial. 5.18 112 Alii dicunt] 1 Dial. 8.10-17.

83 suo¹] rex Anglie a populo suo *added* Ly 84 rex] *omitted* Ly
 iurisdictionem] suam *added* Ly 86 populo] suo *added* Ly 89 igitur]
 We Vc Ox: *omitted* Ww ergo Ba 91 instituit] constituit Fi An
 92 iurisdictionem] iurisdictioni We | et] vel Fi An 94 cui] cuius Ly
 committeret] committeretur Ly | subiicere] Ly: subicere We subiacere
 Bb Fi An 101 ipsa... 102 putem] ea reputem Ly 102 accede] attende
 Bb 104 quomodo] quo Ly | respondetur] respondeatur Ly | illas]
omitted Fi An 107 sunt] *omitted* Bb 108 habet] *omitted* Ly 109 ultra]
 super Fi An | quoscunque] *omitted* We 111 seu] scilicet ex Ly

dicunt, consistit tantummodo in ordinando et preficiendo 115
 episcopos, presbiteros, et doctores populo christiano, nullam
 habens ex ordinatione Christi iurisdictionem coactivam
 annexam, sicut nec habet res temporales annexas. Sed sicut
 papatus temporalia a fidelibus orthodoxis accepit ita a
 communitate fidelium solummodo habuit iurisdictionem 120
 coactivam. Omnis enim communitas potest aliquem sibi
 preficere qui habeat potestatem maleficos coercendi.
 Ecclesia autem fidelium ad hoc officium papam sibi prefecit,
 in nullo tamen iurisdictionem imperatorum diminuendo
 etiam paganorum, quia hoc non potuit, eo quod omnes 125
 catholici tunc temporis imperatoribus infidelibus subiecti
 fuerunt.

Discipulus: Ego omnino vellem exire istam materiam
 de iurisdictione imperatoris et ad alium differre tractatum, et
 tu me semper plus et plus trahis ad ipsam. Unde, istis 130
 omnibus dimissis, breviter narra quomodo ad auctoritates et
 rationes inductas respondetur.

Magister: Sunt quidam (unam responsionem dantes
 generalem ad omnes auctoritates asserentes quod papa habet
 iurisdictionem super imperatores et reges et quod quantum 135
 ad iurisdictionem est superior eis) dicentes quod tales
 auctoritates non continent veritatem et ideo sunt nullatenus
 admittende. Alii autem intellectum sanctorum patrum
 reputant consonum veritati, sed dicunt quod nonnulli clerici
 ambitione et avaritia excecati verba eorum nimis large contra 140
 mentem eorum interpretati sunt.

Discipulus: Istorum reponsiones volo audire.

Magister: Isti ad evidentiam responsionum suarum
 dicunt esse sciendum quod penitentia est unum de
 ecclesiasticis sacramentis, et ideo pertinet ad prelatos. Quare 145
 ad ipsos spectat in foro conscientie penitentium peccata
 cognoscere et ipsis debitam penam iniungere. Et propter
 istam potestatem quam sacerdotes in foro conscientie habere

115 dicunt] dicitur Bb Fi An | tantummodo] *omitted* Ly 119 papatus]
 papa Ly 122 preficere] preferre We 123 papam] papatus Ly
 124 imperatorum] disrumpendo vel *added* Ly 128 exire] scire Fi
 129 imperatoris] imperatorum Ly 130 ipsam] ipsum Ly 131 et] ad
added Bb Fi An 133 responsionem] rationem Ly 135 imperatores]
 imperatorem We Vc Ba | quod] *omitted* Ly 136 eis] *omitted* Ly
 137 non] *omitted* Bb 139 clerici] in *added* Ly 141 interpretati sunt]
 sumunt Ly 143 responsionum] rationum Ly 144 est] *omitted* Bb
 145 Quare] Qualiter Ly 147 penam] penitentiam Ly Fi An 148 istam]
 penitentiam et *added* Ly

150 noscuntur, omnes christiani eis sunt subiecti. Extra autem
forum consentie nullam habent iurisdictionem a Christo
immediate, sed illam habent a communitate fidelium vel ab
illo in quem communitas fidelium suam transtulit potestatem.

Capitulum 9

Discipulus: Adhuc tu trahis me ad materiam quam
nollem hic tractari, et ideo quomodo ad auctoritates et
rationes inductas respondetur narra succincte.

5 **Magister:** Ad primam auctoritatem Gregorii
Nazianzeni respondetur quod per tribunal et principatum
prelatorum intelligit potestatem quam in foro conscientie
super penitentes noscuntur habere. Ista vero potestas, quia
10 spiritualis est et ordinatur ad vitam eternam consequendam,
multo perfectior est omni iurisdictione temporali coactiva
regum et principum, que principaliter instituta est ad
temporalia disponenda.

Ad auctoritatem Felicis pape respondetur quod regia
voluntas in fide catholica addiscenda et sacramentis
15 ecclesiasticis suscipiendis debet sacerdotibus esse subiecta, si
sacerdotes fidem retinent orthodoxam nichil contra iustitia
imperantes. Si vero a catholica deviauerint veritate, vel sibi
quam de iure non habent usurpauerint potestatem, reges in
huiusmodi nullatenus sunt subiecti. Verba ergo Felicis pape
20 sane intelligenda sunt, et non sunt ex ambitione clericorum
cupientium in populis et in clero contra doctrinam beati Petri
apostoli dominari in preiudicium regum et principum
exponenda.

25 Consimiliter respondetur ad c. *Duo sunt* et ad c. *Si
imperator*. Nam dicunt isti papam a concilio generali et
universali ecclesia aliquam potestatem habere super
principes ultra illam quam habet a Christo et in quantum est
successor beati Christi.

Capitulum 9.5 primam auctoritatem] 1 Dial. 6.6.28 13 Felicis pape]
ibid. line 34 21 doctrinam] 1 Peter 5:2-3 24 respondetur] 1 Dial.
6.6.40

Capitulum 9.3 nollem] vellem Bb | tractari] tractare Ly 6 Nazianzeni]
Nazanzeni Ly Bb Nazazeni We Fi An | quod] *omitted* Bb 8 penitentes]
penitentes Ly | habere] prelati *added* We | Ista] Ipsa We 10 omni]
illa Ly | coactiva] *omitted* Fi An 11 ad] *omitted* We 13 pape] *omitted*
Fi An | regia] illa Ly 15 suscipiendis] suscipienda Ly 16 contra]
fidem seu *added* Ly 17 deviauerint] deviauerit An 19 huiusmodi] eis
added We 21 contra] propter Ly

Ad primam vero rationem inductam ad probandum quod imperator est inferior pape, respondetur primo quod maior non est universaliter vera, sed capit instantiam quando aliquis sponte iurat alii fidelitatem. Talis enim ante iuramentum non est semper inferior illo cui iurat, quamvis per iuramentum quodammodo seipsum inferiorem illo efficiat. Ad minorem vero dicitur dupliciter. Uno modo quod imperator nunquam iuravit fidelitatem pape nisi spontanea voluntate, et ideo suis successoribus legem consimilem per tale iuramentum nequaquam imposuit. Aliter respondetur quod ex ordinatione Romanorum a quibus imperator suam habuit iurisdictionem potuit imperator pape iurare, et in hoc tenuisset papa non vicem beati Petri, nec in hoc fuit vicarius Christi, sed in hoc fuisset commissarius Romanorum.

Ad secundam similiter respondetur quod papa non transtulit imperium a Grecis in Germanis in quantum vicarius Christi et successor beati Petri, quia ratione vicariatus illius et successionis huiusmodi non habet maiorem auctoritatem super imperium quam super regnum Francorum vel Anglorum. Sicut igitur in quantum vicarius Christi et successor beati Petri non potest transferre regnum Francorum de una domo ad aliam, ita ratione vicariatus et successionis non potuit de gente in gentem transferre imperium Romanorum. Transtulit igitur imperium de gente in gentem auctoritate Romanorum qui sibi ex causa rationabili potestatem huiusmodi contulerunt.

Ad tertiam respondetur tripliciter. Sunt enim quidam dicentes quod cum excommunicatio sit potius iurisdictionis quam ordinis, papa in quantum vicarius Christi et successor beati Petri neminem excommunicare potest, sed potestatem excommunicandi habet ab universali ecclesia que in eum talem transtulit potestatem. Alii enim dicunt quod non papa sed imperator in imperio et rex in regno suo potestatem habet excommunicandi.

Discipulus: Iestas opiniones puto erroneas, sed tamen secundam magis abhorreo. De ipsis tamen in alio tractatu

29 primam] *ibid.* line 44 43 secundam] *ibid.* line 47 55 tertiam] *ibid.* line 51

34 seipsum] se Fi An 35 efficiat] efficit Ly 36 iuravit] iurat We 37 suis] sibi Ly | consimilem] similem Bb 46 huiusmodi] huius Ly An 50 ad] in Ly 51 in gentem] *omitted* Bb 52 Transtulit... 53 Romanorum] *omitted* Ly 54 huiusmodi] huius Ly An 57 ordinis] idcirco *added* Ly 64 ipsis] ipsa Fi An

65 tecum collocutionem habebō. Nunc autem dic tertiam
responsionem.

Magister: Tertia responsio est quod papa in quantum
vicarius Christi habet potestatem excommunicandi, sed
penam maiorem nullatenus inferendi. Dicunt enim quod ista
70 est ultima pena quam possunt ecclesiastici exercere. Isti
igitur dicunt quod papa in hoc est imperatore superior, sed
tamen in aliis est inferior ipso, scilicet in omni iurisdictione
temporali.

Ad quartam rationem respondetur quod papa non potest
75 deponere imperatorem ratione papatus, sicut nec ratione
papatus potest deponere regem Francie. Sed sicut Zacharias
papa regem Francorum auctoritate populi regni illius
deposuit, et ita illi principaliter deposuerunt, et ut testatur
glossa 15 q. 6 c. *Alius*: “*dicitur deposuisse qui deponentibus*
80 *consensit*”, ita papa auctoritate Romanorum posset
imperatorem deponere.

Ad quintam rationem respondetur quod papa ratione
papatus non potest illegitimos in temporalibus legitimare. Si
autem hoc fecit de facto, ratione alicuius alterius potestatis
85 que non est annexa papatui hoc fecit.

Discipulus: Responde ad secundam rationem
principalem.

Magister: Ad secundam rationem respondetur quod
papa ratione papatus non est solutus legibus imperialibus que
90 divinis legibus non repugnant, licet aliunde forsitan sit
solutus.

Ad tertiam rationem principalem respondetur quod
clerici, nisi sint exempti auctoritate regum vel concilii
generalis, pertinent ad forum secularium potestatum.

95 Ad quartam respondetur quod in temporalibus licet
appellare a papa ad imperatorem nisi per universalem
ecclesiam sit exemptus.

70 ultima pena] John of Paris, *op. cit.*, c. 13 74 quartam] 1 Dial. 6.6.54
79 glossa] s.v. deposuit col.1083 82 quintam] *ibid.* line 57
86 secundam... 87 principalem] 1 Dial. 6.7.5 92 tertiam...principalem]
ibid. line 11 95 quartam] *ibid.* line 20

65 tecum] We Vc Ox Es Ba Fr: *omitted* Ww 69 enim] quidam *added*
Ly | ista] *omitted* Ly Bb Fi 76 Francie] Bohemie Ba | Sed] *omitted*
Ly 77 Francorum] Francie Fi An 79 qui] quia Ww 80 consensit]
consenserit Fi An 83 in temporalibus] *omitted* Fi An 85 hoc fecit]
omitted Bb Fi An | fecit] facit We 89 ratione papatus] *omitted* Fi An
90 non] minime Ly 95 quartam] rationem *added* Ly

Ad quintam dicitur quod Christus commisit Petro iura imperii terreni, hoc est potestatem super malos in spiritualibus, non in temporalibus. 100

Capitulum 10

Discipulus: Michi placet quod expedivisti te breviter de rationibus supradictis, tum quia in alio tractatu super ipsas redibo, tum quia non audivi quod frater M. de Cesena et sequaces sui, quorum dicta contra dominum papam principaliter examinare propono, dogmatizant vel sentiunt quod papa non habeat iurisdictionem coactivam vel quod imperatori subiectus sit. Ideo ad secundam assertionem quam recitasti in secundo capitulo huius sexti te converte, et motiva illius enarra. 5 10

Magister: Illa assertio continet duas partes, quarum prima est quod si papa esset de heresi graviter diffamatus, ecclesia universalis et etiam concilium generale et aliqua alia congregatio vel persona potestatem inquirendi et coercendi ipsum haberet. 15

Discipulus: Circa hanc partem peto ut disseras primo an ecclesia universalis, si papa esset de heresi graviter diffamatus, super ipsum potestatem haberet.

Magister: Circa hoc, ut dixi, est una assertio quod sic. Aliorum autem est assertio quod non, dicentium quod licet papa effectus hereticus ecclesie sit subiectus (quia eo ipso quod fit hereticus fit non papa), si tamen falso fuerit de heresi diffamatus non est subiectus ecclesie nec ecclesia in hoc casu habet potestatem aliquam super ipsum. 20

Discipulus: Motiva utriusque assertionis auscultabo libenter. Primo autem allega motiva secunde assertionis. 25

Magister: Primum motivum est tale. Nulla falsa infamia potest persone vel collegio aut congregatione iurisdictionem aut potestatem conferre. Sed papa de heresi minime diffamatus non est de iurisdictione ecclesie nec 30

98 quintam] *ibid.* line 24

Capitulum 10.1] 23 Fi 13 An 3 supradictis] supradictas Ly Fi An tum] tamen An | ipsas] ipsos Ly 4 Cesena] Thesena Ly 6 dogmatizant] dogmatizent Bb Fi An | sentiunt] sentiant We Bb Fi An 10 illius] *omitted* Bb 11 partes] *omitted* Ly 13 etiam] *omitted* Ly et²] etiam *added* Ly 18 diffamatus] infamatus We 20 autem] *omitted* An 22 fit¹] sit Ly | fit²] fiet Ly | falso] false Fi 25 auscultabo] ascultabo We Fi An 27 motivum] dicte assertionis *added* We 28 vel] *omitted* Fi An

subest ei. Igitur nec papa falso de heresi diffamatus est ecclesie subiectus.

35 Secundum motivum est tale. Ille qui in aliqua causa est aliis superior non est in eadem causa inferior illis, quia in eadem causa idem respectu eiusdem vel eorumdem non potest esse superior et inferior. Sed papa manens verus papa in causa fidei est omnibus aliis superior, quia si omnes christiani sibi in causa fidei erronee dissentirent omnes de iure, licet de facto non posset, cohercere deberet. Ergo papa
40 propter nullam falsam infamiam fit subiectus ecclesie in causa heresis.

Tertium motivum est tale. Si papa de heresi diffamatus iudicio ecclesie esset subiectus, ecclesia posset iudicare de ipso. Hoc autem non posset fieri, quia cum ecclesia
45 universalis simul conveniri non possit oportet generale concilium convocari ad diffiniendum de causa pape. Sed nullus potest absque papa generale concilium convocare. Nec ipse potest compelli per aliquem generale concilium congregare. Quia si aliquis posset eum compellere generale
50 concilium congregare ille esset superior papa, et ita aliqua persona esset superior papa. Quod non est verum, ut dicunt. Ecclesia ergo universalis de papa iudicare non potest, et ita papa, quantumcunque fuerit de heresi diffamatus, ecclesie minime est subiectus. Predicta assertio etiam auctoritatibus et
55 exemplis videtur posse probari. Plures vero auctoritates hoc expresse sonantes supra primo c. huius sexti sunt inducte.

Hoc etiam alia auctoritate simul et exemplo probatur. Nam prout recitatum est supra (ubi inquisitum est an papa possit hereticari), Nicholaus papa, ut legitur dis. 21 c. *Nunc
60 autem*, ait: “*Tempore Diocletiani et Maximiani augustorum Marcellinus episcopus urbis Rome qui postea insignis martyr effectus est, adeo compulsus est a paganis ut templum eorum ingressus grana thuris super prunes imponeret, cuius rei gratia collecto numerosorum episcoporum concilio et*

Capitulum 10.58 supra] 1 Dial. 5.2.47-51 59 dis ... 60 autem] Fb I cols. 53- 65

36 et] vel Bb | Sed papa] We Vc Ox Ba Va Vdm: *omitted* Ww | verus] vere Ly 39 de] *omitted* We | posset] potest Ly 40 fit] sit Fi An 42 motivum] eorum *added* Fi An 45 conveniri] convenire We | possit] potest Ly 46 convocari] convocare Ly 47 convocare] vocare Ly 54 etiam] *omitted* Ly 55 vero] namque Ly 57 etiam] et Bb 59 possit] posset Ly 60 Diocletiani] Dyocleciani Ly Fi An Dyochlisiani We 61 Rome] Romane Ly 62 est?] fuit Ly 63 prunes] prunas Ww 64 numerosorum] universorum Ww

inquisitione facta, hoc idem pontifex se egisse confessus est. 65
Nullus tamen eorum proferre sententiam in eum ausus est dum ei sepiissime omnes dicerent ‘tuo ore iudica causam tuam non nostro iudicio’ et iterum ‘noli audiri in nostro iudicio sed collige in sinu tuo causam tuam’ et rursum ‘quoniam ex te’, inquit, ‘iustificaberis aut ex ore tuo condempnaberis’, et iterum dicunt ‘prima sedes non iudicabitur a quoquam’” Ex quibus verbis datur intelligi quod beatus Marcellinus fuit de heresi diffamatus, nec mirum, cum actum hereticalem commiserit. Ex quo enim idolis immolavit fuit de apostasia perfidie vehemente suspectus, quare potuit de heresi graviter diffamari. Hoc tamen non obstante, nemo episcoporum fuit ausus in ipsum proferre sententiam. Ergo quantumcunque papa fuerit de heresi diffamatus nullius est subiectus iudicio. 75

Discipulus: Ista ratio non videtur concludere quod papa de heresi diffamatus non sit subiectus ecclesie universali et concilio generali, quia auctoritas Nicholai non loquitur de ecclesia universali et de concilio generali, sed de quibusdam episcopis qui convenerunt ad inquirendum de causa pape Marcellini. 80

Magister: Dicunt alii quod auctoritas predicta Nicholai manifeste declarat quod papa de heresi diffamatus etiam ecclesie universali et concilio generali minime est subiectus, quia (secundum beatum Hilarium “*intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi*”) ad intelligendum verba predicta que Nicholaus papa recitat recurrendum est ad causam dicendi. Causam autem quare episcopi qui convenerant ad inquirendum de facto pape dixerunt “*tuo ore iudica causam tuam non nostro iudicio*” ipsimet assignant dicentes “*prima sedes non iudicabitur a quoquam*”. In verbis 90 95

89 secundum...Hilarium] Hilarius Pictaviensis, *De Trinitate*, IV.14, in Migne PL, t. 10, col. 107

65 pontifex] papa We 66 eorum] illorum Ly Bb Fi An 68 et... 69 iudicio] omitted Ly 70 quoniam] quomodo Ly Bb Fi An | inquit] inquirunt Ly inquit We 71 condempnaberis] dampnaberis Bb | et] omitted Ly | iterum] item Ly 72 iudicabitur] iudicatur We 74 hereticalem] hereticum Ly heretivale We 75 vehemente] vehementer Ly We 76 quare] quia Ly 77 non] omitted An 78 quantumcunque] quancumque Ly 83 et] vel We | de!] omitted Ly We 87 etiam] est Ly 88 et concilio] vel collegio Ly | est] omitted Ly 89 Hilarium] Hyllarium We 90 intelligendum] ergo added We 92 qui] omitted We 93 inquirendum] querendum Bb Fi An | pape] cum added Ly 95 In] quibus added We

100 istis insinuant aperte quod summus pontifex etiam in casu
illo in quo fuerunt, scilicet si summus pontifex fuerit de
heresi diffamatus, a nullo est penitus iudicandus, et ita nec ab
ecclesia universali nec a concilio generali est papa
diffamatus de heresi iudicandus. Quia ex quo ipsi quorum
verba approbantur a canone minime distinxerunt nec nos
debemus distinguere.

105 Secundo probatur eadem assertio per exemplum de
Symacho papa, de quo legitur in decretis dis. 17 § *Hinc* in
hec verba: “*Episcopi vero in synodo residentes congregata
auctoritate eiusdem Symachi dixerunt ‘Symachus papa sedis
apostolice presul ab huiusmodi opinionibus impetitus
quantum ad homines respicit sit immunis et liber cuius
causam totam Dei iudicio reservamus’*”. Ex quibus verbis
110 colligitur quod Symachus papa iudicio synodi non erat
subiectus licet fuerit de heresi diffamatus, quia, ut notat
glossa ibidem, iste opiniones quibus fuerat Symachus
impetitus causam heresis contingebant. Ait enim: “*primo
fuit*”, scilicet Symachus, “*accusatus de heresi, sed cum
115 appareret calumnia accusantis postea fuit absolutus ut hic
dicitur*”.

Capitulum 11

Discipulus: Ad presens sufficiant iste allegationes pro
assertione predicta, et ideo motiva assertionis contrarie non
differas allegare.

5 **Magister:** Quod papa si de heresi diffametur sit
subiectus iudicio universalis ecclesie nonnulli conantur
ostendere. Primo sic. Ille qui potest accusari et iudicari de
heresi est subiectus iudicio universalis ecclesie si fuerit de
heresi diffamatus. Papa autem potest de heresi accusari et
10 iudicari (dis. 40 c. *Si papa*). Ergo etc.

Secundo sic. Qui potest ab aliquo reprehendi pro heresi
est subiectus in eadem causa iudicio universalis ecclesie. Sed

104 dis... Hinc] Gratian, *dictum post* c. 6, § *Hinc*, Fb I cols. 52-53
112 glossa] s.v. immunis, col. 72 11.10 dis... papa] Fb I col. 146

96 istis] *omitted* We | aperte] *manifeste* We | etiam] *omitted* Fi An
101 nos] We Vc Ox Va Es Ba Fr Sm: *omitted* Ww 103 per exemplum]
We Vc Ox Ba: *omitted* Ww 104 papa] pape Fi | in decretis] *omitted*
Ly | 17] 1 vel 11 Fi An 105 vero] *omitted* Ww 107 impetitus]
impeditus Ly Fi An 109 reservamus] *servamus* Ly 111 de] *omitted*
Ly | diffamatus] *preterea added* Ly 113 impetitus] *impeditus* Ly Fi An
115 hic] *ibidem* Ly 11.3 non] *omitted* Bb 5 si... diffametur] sic de
heresi diffamatus Ly 10 40] 4 Ly | Ergo] *omitted* We

papa potest pro heresi ab aliquo reprehendi. Hoc probatur per exemplum de beato Petro quem beatus Paulus, quia non ambulabat ad veritatem evangelii, reprehendit ad Gal. 2. Ergo papa si fuerit de heresi diffamatus iudicio universalis ecclesie est subiectus. 15

Tertio sic. Minor iudicio superioris est subiectus. Sed papa est minor universali ecclesia, sicut orbis maior est urbe. Ergo etc. 20

Quarto sic. Nulli corpori sufficienter est provisum nisi membra putrida que totum corpus valent inficere possint abscindi. Sed tota ecclesia militans unum corpus est, teste Apostolo ad Rom. 12. Ait: “*Unum corpus sumus in Christo*”. Istius autem corporis papa est membrum quoddam. Ergo non est sufficienter provisum ecclesie nisi papa possit abscindi per ecclesiam si hereticam incurrerit pravitatem. Cum ergo Christus non defecerit in necessariis ecclesie militanti, sequitur quod per ecclesiam militantem papa, si efficiatur hereticus, potest abscindi. Et per consequens si fuerit de heresi diffamatus iudicio universalis ecclesie est subiectus. 25 30

Quinto sic. Ille qui est de aliquo crimine denunciandus ecclesie, iudicio universalis ecclesie est subiectus si fuerit diffamatus. Sed papa potest pro crimine heresis denunciari ecclesie, Christo dicenti Matth. 18: “*Si autem peccaverit in te frater tuus*”, et post: “*Si non audierit eos dic ecclesie*”. Ex quibus verbis colligitur quod cum papa censendus sit frater, ipse potest pro crimine potissime heresis denunciari ecclesie. Ergo si fuerit de crimine heresis diffamatus iudicio ecclesie est subiectus. 35 40

Capitulum 12

Discipulus: De ecclesia universali (an sibi summus pontifex sit subiectus) que dixisti sufficiant. Nunc autem sententias peritorum de concilio generali, an super papam de heresi diffamatum iurisdictionem vel potestatem obtineat, aperire digneris. 5

15 Gal 2] Galatians 2:14 24 Rom 12] Romans 12:5 35 Matth 18] Matthew 18:15, 17

15 ambulabat] ambulavit We 18 Minor] Maior Bb 19 ecclesia] ecclesie Bb 24 Apostolo] qui added We | ad] qui Ly 25 quoddam] omitted Ly 27 incurrerit] incurrat Ly 28 Christus] omitted Fi An militanti] militantis Ly 29 efficiatur] afficiatur Bb 30 abscindi] abscidi Bb 35 autem] omitted Ww 36 tuus] etc. added We | eos] omitted Ly Bb Fi An 12.6 aperire] experire Bb

Magister: Sunt nonnulli dicentes quod concilium generale super papam de heresi diffamatum nullam habet iurisdictionem omnino, quod pluribus rationibus nituntur ostendere. Est autem prima ratio talis. Ecclesia universalis non habet iurisdictionem super papam de heresi diffamatum, sicut nituntur per rationes prius adductas ostendere. Ergo multo fortius concilium generale non habet iurisdictionem super papam de heresi diffamatum.

Secundo sic. Nulla congregatio specialis in quacunque causa habet iurisdictionem super papam, cum in omni causa quolibet congregatio particularis papa inferior sit censenda. Concilium autem generale est quedam congregatio particularis seu specialis, quia omnes christianos minime comprehendit. Ergo concilium generale non habet iurisdictionem super papam.

Tertio sic. Illa congregatio que potest contra fidem errare non habet iurisdictionem super papam de heresi mendaciter diffamatum. Generale autem concilium potest contra fidem errare, sicut nonnulli per plures rationes probare nituntur. Ergo etc.

Quarto sic. Illa congregatio que in causa heresis est inferior papa, etiam de heresi diffamato, non est in eadem causa papa superior. Sed totum concilium generale preter papam est in causa heresis papa inferius, quia si totum concilium generale preter papam, etiam de heresi mendaciter diffamatum, contra fidem erraret ipse omnes de iure punire deberet. Ergo in causa heresis papa concilio generali est superior.

Discipulus: Totum concilium generale preter papam non potest contra fidem errare, quia Deus qui promisit fidem catholicam usque ad finem seculi duraturam non permetteret.

Magister: Ista responsio impugnatur, tum quia, esto quod totum concilium generale preter papam erraret nequaquam fides christiana desineret, quia salvaretur in papa

12.12 prius] 1 Dial. 6.10 **25** per... rationes] 1 Dial. 5.26.11-90 (OP V, pp. 282-285). Note the lack of a direct reference 1 Dial. 5. 27 and the muting of its *exempla*.

8 diffamatum] infamatum Ly **9** rationibus] *omitted* Bb **10** Est... talis] quarum orima ratio talis est Fi An **11** non] nullam Ly **12** sicut] quod Ly | prius] post Ly **15** sic] *omitted* Ly **16** causa¹] generale non *added* Bb | causa²] casu Ly **17** sit] *omitted* Bb **29** papa] pape Bb Fi An **31** de] *omitted* Bb **32** punire] puniret Bb **33** concilio... 34 superior] non est inferior concilio generali We **39** totum] *omitted* Fi An

et in multis aliis. Fides autem in solo papa posset salvari, quemadmodum tempore passionis Christi in unica muliere remansit. Tum quia unus potest ad se trahere totum concilium generale, et unus potest toti residuo concilii generalis contradicere, sicut notatur dis. 31 c. *Nicena*. Ergo multo fortius papa qui est principalis et caput concilii generalis potest toti residuo contradicere, et per consequens residuo minime est subiectus. 45

Quinto sic. Illa congregatio que nullam auctoritatem habet nisi a papa, et que absque papa congregari non potest, nullam habet iurisdictionem super papam nisi papa sponte eius iudicio se submittat. Sed concilium generale nullam habet iurisdictionem seu potestatem aut auctoritatem nisi a papa, nec potest absque eius mandato aliquam celebrari. Igitur papa nisi voluntarie se submittat iudicio generalis concilii minime est subiectus. 50 55

Capitulum 13

Discipulus: Quomodo allegatur in contrarium manifesta.

Magister: Quod papa iudicio generalis concilii sit subiectus quidam moliuntur ostendere. Primo sic. Ecclesia universalis iurisdictionem obtinet super papam de heresi diffamatum. Igitur et ista congregatio que vicem gerit universalis ecclesie iurisdictionem habet super papam de heresi diffamatum. Concilium autem generale gerit vicem universalis ecclesie. Ergo etc. 5 10

Secundo hoc probatur sic. Diffamatus de aliquo crimine est iudicio concilii generalis subiectus si eidem concilio super obiecto crimine respondere tenetur. Papa autem diffamatus de heresi generali concilio respondere tenetur. Unde et in decretis 2 q. 7 § *Item cum Balaam* sic legitur: 15
 “*Symachus papa in Romana synodo dignitate sua expoliatus, prius statui pristino reddi decernitur, ut tunc veniret ad*

45 dis ...Nicena] Fb I col. 114 13.15 2... Balaam] Gratian, *dictum post* c.41, § *Item cum Balaam*, Fb I cols. 497- 498

41 solo] sola Fi An | posset salvari] potest servari ly 43 remansit] mansit Bb | unus] nus Fi An 45 31] 13 Ly Bb Fi An | Ergo] omitted Bb 52 eius] eorum We 55 Igitur... nisi] Igitur si papa non Ly 56 minime] ei added Ly 13.1] 3 Fi 7 Igitur ... 9 diffamatum] omitted We | vicem] vitam An 9 gerit] tenet Ly 11 hoc probatur] omitted Ly 12 iudicio... generalis] concilio generali WeVc | si] et Ly 15 et] omitted We | §... Balaam] c. Nos Ly | cum] omitted We Bb Fi An 16 in] omitted Bb 17 decernitur] precipitur Ww | tunc] dicWe

causam, et si ita recte videretur accusantium propositionibus
 20 responderet. Digna res visa est maximo numero sacerdotum
 atque mereretur effectum. Et cum postmodum ordinaretur
 quomodo esset accusandus, prefatus papa, ut causam
 diceret, occurrebat, sed ab emulis est impeditus”. Ex quibus
 verbis datur intelligi quod Symachus papa, qui fuit de heresi
 25 accusatus sicut notatur in glossa dis. 17 § *Hinc*, coram
 synodo respondere debebat. Ergo in causa heresis concilium
 generale est super papam de heresi diffamatum.

Tertio sic per glossas super decretis hoc probatur. Ait
 enim glossa dis. 19 c. *Anastasius*: “*Papa tenetur requirere
 30 consilium episcoporum, quod verum est ubi de fide agitur et
 tunc synodus maius est papa*”. Hiis verbis patenter asseritur
 quod in causa fidei synodus maior est papa.

Item, glossa dis. 15 c. *Sicut* dicit in hec verba:
 “*Videtur ergo quod papa non possit destruere statuta
 concilii, quia orbis est maior urbe, unde requirit papa
 35 consensum concilii (dis. 19 c. Anastasius) Arg. contra dis. 17
 § Hinc etiam et Extra, De electione c. Significasti, ubi dicitur
 concilium non posse pape legem imponere, et 35 q. 9 c.
 Veniam, sed intellige quod hic dicitur circa articulos fidei*”.
 Ex quibus verbis colligitur quod circa articulos fidei synodus
 40 maior est papa et sibi legem potest imponere, et per
 consequens in causa fidei synodus iurisdictionem habet super
 papam.

Item, glossa dis. 21 c. *Nunc autem* ait: “*Queritur quare
 isti episcopi non deposuerunt papam cum esset confessus de*

24 glossa...Hinc] s.v. immunis, col. 72 28 glossa... Anastasius] s.v.
 concilio, col. 87 32 glossa...Sicut] s.v. presumit, col. 55 35 dis¹ ...
 Anastasius] Fb I, col. 64 | dis² ... 36 etiam] Gratian, *dictum post* c. 6, §
Hinc etiam, Fb I cols. 52-53 36 Extra... Significasti] Fb II, cols. 49-50
 37 35... 38 Veniam] Fb I col. 1285 43 glossa... autem] s.v.
 Marcellinus, col. 98

18 recte] rectum Ly Bb Fi An | videretur] videtur Ly Bb Fi An
 19 responderet] respondetur Bb Fi An | maximo] maxime L | numero]
 munere Bb An nume Fi 20 mereretur] meretur Ly Fi An 21 quomodo]
omitted Bb 22 est] *omitted* Fi An 24 notatur in] notat We Vc Ox
 26 super] supra We 27 sic] *omitted* Ly We Bb 29 consilium]
 concilium Bb 33 ergo] *omitted* Ly Bb Fi An 35 Anastasius] 71 *added*
 Ly | contra] 19 Ly | dis²] 1 *added* Ly | 17] *omitted* Ly 16 We Bb Fi
 An 36 etiam] *omitted* Ly | Significasti] Signati Ly Bb Fi An Signasti
 We 37 posse] potest Ww | 35] 15 Ly 38 hic] hoc Ly Fi An 43 21]
 31 *added* Ly | Nunc] Sicut Bb | Queritur] *omitted* Ly 44 episcopi]
omitted Ww | deposuerunt] deposuerint We | confessus] accusatus Fi
 An

*heresi ut dis. 40 c. Si papa. Dicit Hug (uccio) quia paratus 45
erat corrigi. Licet enim papa vel alius sit hereticus, si tamen
paratus est corrigi non deponitur ut 24 q. 3 c. Dixit
Apostolus, vel ideo non debebant ipsum deponere quia
coactus fecit". Ex quibus verbis datur intelligi quod episcopi
potestatem habent deponendi papam de heresi accusatum, 50
licet non debeant ipsum semper deponere quia aliquando non
est dignus deponi. Causam tamen pape habent audire et ita
potestatem obtinent super ipsum.*

Capitulum 14

Discipulus: Allegationes prescripte me fere ad
perplexitatem inducunt. Durum enim michi videtur asserere
quod oves super pastorem, membra super caput, filii super
patrem, discipuli super magistrum, subditi super prelatum, 5
iurisdictionem aut potestatem vel auctoritatem obtineant,
presertim cum iniqua et falsa infamia iurisdictionem non
debeat nec possit tribuere. Et ideo grave apparet dicere quod
papa de heresi mendaciter diffamatus propter talem infamiam
cuiuscunque vel quorumcunque subdatur iudicio, maxime 10
cum impossibile minime videatur quod tota fides catholica in
papa solo remaneat, saltem pro aliquo tempore brevi. Ex alia
parte zelus fidei christiane me subtiliter angit ne dicam
nullam debere fieri inquisitionem aut iudicium de papa super
crimine heresis diffamato, quia cum probabiliter teneam 15
papam posse hereticam incurrere pravitatem, si de ipso nulla
posset inquisitio fieri tota fides posset periclitari. Unde si
aliqui istam perplexitatem nituntur dissolvere michi revela.

Magister: Est quedam assertio quod propter nullam
infamiam falsam habet ecclesia iurisdictionem super papam. 20
Si tamen papa fuerit de heresi taliter diffamatus quod sine
scandalo ecclesie vel periculo fidei tolerari non posset, non
solum universalis ecclesia aut concilium generale sed etiam
episcopi habent potestatem inquirendi de ipso, quem si
deprehenderint manifeste hereticum ipsum debent cohercere 25
vel aliiis denunciare pravitatem eiusdem.

45 dis... papa] Fb I col. 146 47 24... 48 Apostolus] Fb I col. 998

45 40] 60 Ly | Dicit] dicens Ly | Hug] omitted Ly Fi An hic We
quia] quod Ww 47 ut] et added Ly 48 debebant] debebat Ly Bb Fi An
Capitulum 14.6 iurisdictionem] habent added Fi | obtineant] obtinent
Bb 10 quorumcunque] quorum Bb 11 impossibile] possibile We
videatur] videtur Ly 13 subtiliter] fortiter We 14 debere] deberem We
15 quia] quare Ly 20 iurisdictionem] iurisdictione We 22 posset]
possit We

Discipulus: Ista assertio contradictionem videtur includere. Una enim pars alteri apparet repugnare. Si enim nulla persona super papam de heresi diffamatum habet iurisdictionem, nulla persona de ipso valebit de iure inquirere, quia non ad inferiorem nec ad parem sed ad superiorem iurisdictionem habentem officium inquisitionis spectare dinoscitur.

Magister: Ad illam obiectionem respondetur quod sicut inquisitio ad superiorem spectat ita etiam citatio pertinet ad superiorem. Non enim par vel inferior potest regulariter suum superiorem citare, sed citare est iurisdictionem habentis. Et tamen hoc non obstante potest in casu quis iurisdictionem minime habens super alium citare eundem. Si enim probabiliter dubitatur an iudex habeat iurisdictionem super aliquem, ipsum debet et potest citare, et citatus ire tenetur et ostendere quod citatio non tenet. Quod si non fecerit poterit ipsum alius excommunicare, et propter contumaciam iudex qui nullam habuit iurisdictionem super ipsum incipit iurisdictionem super eum habere, quantum ad hoc quod ipsum potest excommunicationis sententia innodare (*Extra, De appellationibus, c. Siduobus*).

Sic est, ut dicunt, de inquisitione dicendum. Quod licet inquirere regulariter ad superiorem pertineat, si tamen probabiliter dubitatur de aliquo qui non potest ad superiorem recurrere an habeat super alium iurisdictionem et potestatem inquirendi, et non aliter nisi inquirendo ad veritatem poterit pervenire (an scilicet super alium habeat iurisdictionem), licebit sibi de ipso inquirere ut cognoscat an ille ad eius iurisdictionem pertineat.

Sic dicunt esse in proposito, quia eo ipso quod papa de heresi tam graviter diffamatur quod talis infamia, absque scandalo ecclesie et periculo fidei, dissimulari aut tolerari non possit, prelati possunt probabiliter dubitari an papa sit

Capitulum 14.47 *Extra... duobus*] Fb II, col. 412

28 includere] concludere Ly **30** de²] *omitted* Ly **39** eundem] eum Ly **40** enim] autem Ly | habeat] We Vc Ox Sm Vd Ba Es Fr: haberet Ww **41** aliquem] tamen *added* Ly **43** alius] *omitted* Ly **44** habuit] habet Ly **45** incipit] We Vc Ox Ba Va Sm: *omitted* Ww | habere] haberet Ly *gap* Fi An **47** Si] *omitted* Ly **48** est] We Vc Ox Ba Va Fr: *omitted* Ww ut] *omitted* Ly **53** habeat] habuit Bb Fi An **56** esse] quod est Ly | de] *omitted* Bb **57** diffamatur] diffamatus We Bb Fi An est infamatus Ba **59** possit] posset Ly | papa] taliter diffamatus ad iurisdictionem ipsorum pertineat quia propter talem infamiam probabiliter dubitent an papa *added* We Vc Ox Ba Va

catholicus vel hereticus. Quia de diffamato dubitandum est ante inquisitionem et examinationem cause an fama veritati innitatur, et per consequens dubitandum est an diffamatus crimen super quo diffamatur commiserit. Si autem prelati probabiliter dubitant an papa de heresi diffamatus sit catholicus vel hereticus, sequitur quod probabiliter dubitant an papa sit de iurisdictione ipsorum effectus. Nam si fama est falsa non est de iurisdictione ipsorum, quia papa manens papa propter falsam infamiam non est de iurisdictione quorumcunque. Falsa enim infamia nullam iurisdictionem tribuit. Si autem fama continet veritatem, papa taliter diffamatus est vere hereticus. Si autem vere est hereticus est de iurisdictione catholicorum.

Sicut igitur prelati catholici probabiliter dubitant an papa de heresi diffamatus sit catholicus vel hereticus, ita dubitant probabiliter an sit de iurisdictione ipsorum effectus. Ex quo autem probabiliter dubitant an sit de iurisdictione ipsorum effectus, si ad veritatem (an papa sit de iurisdictione ipsorum effectus) aliter quam inquirendo nequeunt pervenire, ipsi tenentur de ipso inquirere an scilicet papa de heresi diffamatus sit eorum iurisdictione subiectus. Hoc autem non possunt inquirere nisi inquirendo an de heresi diffamatus sit hereticus vel catholicus. Ergo in hoc casu prelati catholici habent potestatem inquirendi de papa super heresi mendaciter diffamato, licet in rei veritate iurisdictionem non habeant super ipsum. Sicut potest quis alium citare cuius tamen in rei veritate non est iudex.

Capitulum 15

Discipulus: Ex predictis michi est data occasio multa querendi. Ante omnia tamen exoptulo ut ostendas quibus rationibus vel auctoritatibus possit assertio supradicta muniri.

Magister: Per rationes fundatas in scriptura divina et dictis sanctorum patrum predicta assertio videtur posse

61 inquisitionem et] *omitted* Ly | veritati] veritate We 62 innitatur] nitatur We 65 probabiliter dubitant] probare habent Ly 70 taliter] talis Ly talibus Bb 71 vere²] verus We | est²] *omitted* Ly 72 catholicorum] quia omnis hereticus est minor omni catholico et est de iurisdictione prelatorum catholicorum *added* We Vc Ox Ba Va 77 si ...veritatem] *omitted* Ly | an... 78 effectus] *omitted* Ww 78 pervenire] an (scilicet *added* We) papa sit de iurisdictione ipsorum effectus *added* We Bb Fi An 79 heresi] sic *added* Ly 80 sit... 81 diffamatus] *omitted* Ly 81 nisi inquirendo] *omitted* An 82 catholicus] catholicos Ly 15.2 data] dato We | multa] manifesta Ly 3 querendi] inquirendi Fi An | omnia] *omitted* Ly

probari. Quam tamen primo exemplo patentissimo, ut nonnullis apparet, quidam demonstrare nituntur.

10 Nam sicut allegatum est supra, beato Marcellino papa de heresi diffamato, eo quod actum hereticalem (idolatrie videlicet) commisisset, plures episcopi convenerunt et inquisitionem de ipso fecerunt. Inquisitione autem facta, quia papam non deprehenderunt hereticum ipsum iudicare nolebant, sicut nec poterant. Ex quo datur intelligi quod de
15 papa de heresi diffamato catholici potestatem habent inquirendi, et debent inquirere an fama contineat veritatem.

Discipulus: Notorium fuit quod beatus Marcellinus commiserat idolatriam, et per consequens quod esset hereticus, et ita non est simile de beato Marcellino et de papa
20 mendaciter de heresi diffamato.

Magister: Istam responsionem excludunt, dicentes quod quamvis esset notorium apud infideles et etiam apud quosdam catholicos quod beatus Marcellinus sacrificasset idolis, tamen hoc non erat notorium apud episcopos qui ad
25 concilium convenerunt, nec erat notorium apud quoscunque quod ipse erat hereticus, et ideo dubitabant episcopi an esset hereticus, et forte credebant quod non esset hereticus, sicut nec fuit hereticus. Quia tamen nesciverunt veritatem, et ipse fuit de heresi diffamatus, convenerunt catholici et
30 inquisierunt sollicitate veritatem. Si enim veritatem scivissent superfluo inquisivissent. Inquisierunt ergo de facto pape, et ita de papa infamato de heresi est inquisitio facienda.

Discipulus: Adhuc instatur contra dictum exemplum, quia beatus Marcellinus non fuit infamatus de heresi sed de

15.9 supra] 1 Dial. 6.10.57-102

7 primo] *omitted* Ly 8 demonstrare] monstrare Ly demonstrare We
9 supra] de *added* Ly 10 hereticalem] hereticale We 11 videlicet
commisisset] videtur commisisse Ly 12 fecerunt] et *added* Ly | autem]
omitted Ly 13 papam] ipsum Ly papa We 14 de] *omitted* We
16 inquirendi... debent] inquirere Ly 17 Notorium] notum Ly | beatus]
omitted Bb 18 idolatriam] idolatrie Bb 19 beato] papa Ly
21 responsionem] rationem Ly | excludunt] *omitted* Fi An
22 notorium] notum Ly | infideles] fideles Ly 25 nec] etiam *added*
We Bb | quoscunque] quosdam Ly 26 erat] esset Ly 27 non] *omitted*
Ly | sicut... 28 hereticus] *omitted* Ly Fi An 28 Quia... 142 gregem]
omitted Ox | nesciverunt] nescierunt We | et] *omitted* Ly 29 fuit]
fuerit We *omitted* Bb | diffamatus] et *added* Ly 30 inquisierunt]
inquisiverunt Ly Bb | enim] autem Ly 31 superfluo] superflue
convenissent vel Ly | inquisivissent] inquisissent We Bb | ergo] enim
Bb An 32 infamato] diffamato We Fi 34 infamatus] diffamatus We

idolatria tantummodo, et ita exemplum propositum 35
nequaquam concludit intentum illorum.

Magister: Istam instantiam excludunt, dicentes quod eo ipso quod fuit diffamatus de idolatria fuit diffamatus de heresi, quia omnis idolatra de quo nescitur an timore mortis vel sponte immolatur idolis de heresi est suspectus, et ita diffamare aliquem de idolatria antequam constet ipsum idolatrare solummodo timore mortis est ipsum infamare de heresi. Cum ergo beatus Marcellinus commiserit idolatriam, antequam rediit et penitentiam egerit et confitebatur se idolatrasse timore mortis tantummodo, nesciebatur an pravitatem hereticam incurrisset. Et ita constat quod beatus Marcellinus fuit de heresi diffamatus. 40 45

Iterum, ut dicunt isti, esto quod beatus Marcellinus non fuerit de heresi diffamatus, habent intentum per dictum exemplum quod catholici potestatem habent inquirendi de papa de heresi diffamato. Nam non est maior ratio quod catholici habeant potestatem inquirendi de papa de crimine idolatrie diffamato quam de papa super crimine heresis diffamato. Cum ergo catholici habeant potestatem inquirendi de papa super crimine idolatrie diffamato sequitur quod habent potestatem inquirendi de papa super crimine heresis diffamato. 50 55

Discipulus: Dicerent aliqui quod certum fuit beatum Marcellinum idolatrasse, et ideo potuerint catholici merito inquirere de facto eius. Sed si papa aliquis esset diffamatus de heresi non esset propter hoc certum ipse sensisse hereticam pravitatem, et ita non est simile de beato Marcellino et de papa super crimine heresis diffamato. 60

Magister: Istam instantiam dicunt esse nullam, quia inquisitio non debet esse de certis sed de dubiis. Qui enim scit, certiorari non debet. Et per consequens superfluo inquit quis nisi inquirat propter sua vel aliorum dubia excludenda. Si ergo fuit certum et notorium episcopis qui 65

35 propositum] positum Ly 36 illorum] *omitted* Bb 40 immolatur] immolaverit Ly immolat We 42 solummodo] solum Ly 44 rediit] rediret Ly | egerit] ageret Ly egit We | confitebatur] confiteretur Ly 48 Iterum] Item Ly Fi An 49 fuerit] fuit Bb Fi An | habent] tamen *added* Ly 50 quod] quia Ly *added* 52 habeant] maiorem *added* Ly de?] super We 53 diffamato] *omitted* Fi An 56 habent] etiam *added* We 58 certum] est vel *added* Ly 59 potuerint] potuerunt Ly poterunt We 60 diffamatus ... 61 heresi] *omitted* Bb 63 crimine heresis] heresi Ly 64 nullam] malam Ly 66 certiorari] certificari Ly | superfluo] superflue Ly superflua Fi 67 nisi inquirat] *omitted* Ly 68 Si ergo] Sic ergo quia Ly

70 convenerunt ad concilium beatum Marcellinum idolatrasse,
de hoc non inquisierunt, sed inquisierunt quod erat eis
ignotum, an scilicet solo timore mortis idolatravit. Ita si papa
aliquem heresim predicaret et hoc esset notorium, de hoc non
esset inquisitio facienda, sed esset inquisitio facienda an
75 pertinaciam errori adiungeret, et ita de papa super crimine
heresis diffamato est inquisitio per catholicos facienda.

Quam etiam assertionem pluribus rationibus isti
confirmare nituntur. Quarum prima ratio est talis. Ad
unumquemque prelatum et pastorem spectat cognoscere que
sunt oves sue et qui sunt sibi subiecti. Aliter enim exempli
80 summi pastoris dicentis Ioh. 10 “*ego sum pastor bonus et
cognosco meas*” erit nullatenus imitator, nec preceptum
Salomonis implebit dicentis Prov. 27 “*diligenter agnosce
vultum pecoris tui tuosque greges considera*”. Debet ergo
prelatus cognoscere qui sint subiecti sui. Ergo quando
85 dubitatur de aliquo an sit subiectus alicuius prelati idem
prelatus astringitur, ne forte subditus suus per negligentiam
pereat et secum alios pertrahat in interitum, diligenter
inquirere et investigare an ad gregem suum pertineat. Sed si
papa de heresi graviter diffamatus sit, prelati debent
90 probabiliter dubitare an papa taliter diffamatus sit de
iurisdictione ipsorum effectus, quia dubitare debent an sit
hereticus, licet non statim debeant credere ipsum esse
hereticum. Ergo in hoc casu tenentur inquirere an papa taliter
diffamatus sit de iurisdictione ipsorum. Hoc autem
95 nequaquam facere possunt nisi inquirendo an sit effectus
hereticus. Ergo tenentur inquirere an papa taliter diffamatus
hereticam incurrerit pravitatem.

Secunda ratio est hec. Ad illum spectat scire qui sunt
subditi sui ad quem spectat corrigere omnium subditorum

80 Ioh 10] John 10:14 82 Prov 27] Proverbs 27:23

69 convenerunt] convenerant Ly We Fi An 70 inquisierunt¹] quesierunt
Ly 71 scilicet solo] *omitted* Ly | idolatravit] idolatruerit Ly Fi | Ita]
Item Ly 72 hoc¹] *omitted* Ly | esset] *omitted* Bb 73 sed... facienda²]
omitted Fi An 74 error] errore Bb Fi An | de] dum Ly 75 diffamato]
diffamatur Ly 78 pastorem] pastores Ly | spectat] expectat We
79 subiecti] et *added* Bb | exempli] *omitted* We exemplum Bb Fi An
81 cognosco] oves *added* Ly Fi An 83 pecoris] pectoris We Bb
greges] *omitted* Bb 84 cognoscere] agnoscere Fi An | sint] sunt Ly
We 86 astringitur] constringitur Ly 87 secum] secus An | in] ad We
89 sit] *omitted* We 91 ipsorum] eorum Ly 95 effectus] factus Ly
97 incurrerit] incurrit Ly 98 hec] *omitted* Ly talis Fi An

suorum excessus. Sed ad prelatos catholicos spectat corrigere
 omnium subditorum suorum excessus, ut sacri canones
 protestantur aperte. Ergo ad ipsos spectat scire de omnibus
 qui sunt subditi sui. Ergo ad ipsos pertinet inquirere de illis
 de quibus dubitatur an sint sibi subiecti utrum in rei veritate
 sint subditi sui vel non. Si autem papa de heresi graviter
 diffamatur, probabiliter dubitatur an sit subiectus
 catholicorum, quia probabiliter dubitatur an sit hereticus.
 Ergo ad catholicos pertinet inquirere an papa de heresi
 diffamatus sit eis subiectus.

Tertia ratio est hec. Prelati catholici tenentur ex officio
 suo oves suas contra luporum rabiem custodire. Ergo
 tennentur subditos suos contra hereticorum insidias
 conservare. Et per consequens quando nuntiatur prelati
 catholicis per publicam famam quod aliquis nititur gregem
 suum invadere et corrumpere per hereticam pravitatem,
 debent diligenter inquirere veritatem, ipso Domino
 precipiente Deut. 13: “*Si audieris in una urbium tuarum quas
 Dominus Deus tuus dabiit tibi ad habitandum dicentes
 aliquos egressi sunt filii Belial de medio tui et averterunt
 habitatores urbis tue atque dixerunt ‘eamus et serviamus diis
 alienis’ quos ignoratis, quere sollicite et diligenter, rei
 veritate perspecta, si inveneris certum esse quod dicitur et
 abominationem hanc opere perpetrata statim percuties
 habitatores urbis illius in ore gladii etc.*” Ex quibus verbis
 datur intelligi quod si a providis et honestis papa vel
 quicumque alius publice diffamatur quod velit catholicos a
 fide avertere orthodoxa, est veritas diligenter inquirenda.
 Ergo de papa super crimine heresis graviter diffamato est
 inquisitio facienda.

Discipulus: Prelati non habent inquirere nisi de illis
 quos constat esse subditos suos, et ita de papa non habent
 inquirere.

117 Deut 13] Deuteronomy 13:12-15

100 corrigere... 101 excessus] *omitted* Bb 102 scire] *omitted* Bb
 103 Ergo] *omitted* Fi An | ipsos] quos Fi An 104 dubitatur] dubitant
 Ly 109 sit ... subiectus] *omitted* Bb 111 suo] *omitted* We | Ergo]
omitted Bb 117 13] 23 Ly | Si] Sed Bb | tuarum] *omitted* Ly 118 ad
 habitandum] habitandam Ly 119 de...tui] *omitted* We Bb Fi An
 averterunt] everterunt We Bb Fi An 120 urbis] urbe Ly Bb Fi An
 121 quere] quero Bb quare Ww 122 veritate] veritatem Bb
 123 percuties] percutiens Bb Fi An 124 etc] *omitted* Ly 128 graviter]
omitted Fi An

Magister: Respondetur tibi quod quilibet prelatus debet
 135 inquirere de omnibus qui gregem suum invadunt, sive sint
 subditi sive non, saltem ad resistendum eisdem,
 quemadmodum rex debet omnes repellere qui regnum suum
 invadunt quantumcunque sint de alio regno, et quilibet etiam
 nullam habens iurisdictionem debet pro patria omnes
 140 invadentes pro posse repellere quamvis nullam super eis
 iurisdictionem obtineat.

Et ex hoc quarta ratio formatur. Non minus sollicite
 debent prelati catholici gregem suum contra spirituales
 inimicos defendere et ea que ad defensionem pertinent
 exercere quam reges et principes et subditi eorum debent
 145 regna sua et principatus ac patriam contra hostes suos
 defendere ac tueri. Sed reges et principes et subditi eorum
 debent terras suas contra invadentes iniuste defendere, licet
 de eorum iurisdictione nequaquam existant. Ergo multo
 animosius debent prelati contra inimicos spirituales greges
 150 suos defendere et ea facere que ad defensionem spiritualem
 spectare noscuntur. Sed ad defensionem noscitur pertinere
 investigare sollicite qui sunt isti hostes spirituales qui
 gregem nituntur invadere, maxime si est publica fama per
 viros honestos et providos suscitata quod aliqui volunt
 155 dominicum gregem invadere. Si ergo papa per viros providos
 et honestos de heresi publice diffametur, catholici debent
 diligenter inquirere veritatem.

Quinta ratio talis est. Cui periculosum est renuntiare iuri
 suo, ei periculosum est non inquirere ad quos extenduntur
 160 iura sua quando dubitatur de aliquibus an extendantur ad
 ipsos. Sed prelati catholicis est periculosum renuntiare aut
 cedere iuri suo quod in causa Dei susceperunt a Deo, teste
 beato Cypriano qui, ut recitatur 7 q. 1 c. *Quam periculosum*,
 ait: "*Quam periculosum sit in divinis rebus ut quis cedat iuri*
 165 *suo et potestati scriptura sancta declarat cum Esau primatus*
suos inde perdidit nec recipere postmodum potuit quod semel

137 quantumcunque] quamvis Ly 140 obtineat] habeat Ly obtinet Bb
 144 et²] omitted Ly | subditi] subditos Ly 145 regna... 147 debent]
 omitted Ly 146 principes] principantes Ly An 148 multo] fortius et
 added Ly 149 contra] omitted Bb 153 per ... 155 papa] omitted Bb
 156 debent] deberent Ly 159 ei] eidem We 160 an] ut Bb
 161 catholicis] religiosis Ly 162 Deo] Domino Fi An 163 7] 5 Ly Fi
 An | periculosum] sit added Ly 164 ut quis] omitted Bb 165 sancta]
 divina Ly Bb Fi An 166 perdidit] perdidit Ly | recipere] percipere
 Ly Bb Fi An vel petere added Ww

cessit". Ergo periculosum est prelati catholicis non querere sollicite ad quos extenduntur iura eorum in causis Dei, quando de aliquibus dubitatur an sint potestati catholicorum subiecti. Si autem papa publice per viros providos et honestos de heresi diffamatur, probabiliter dubitandum est an sit potestati catholicorum subiectus. Ergo de hoc in hic casu debent catholici diligenter inquirere veritatem, et ita habent de papa taliter diffamato inquisitionem facere diligentem.

170

175

167 cessit] concessit Ly Bb Fi An | non querere] inquirere Ly
171 diffamatur] diffametur Ly **173** inquirere] querere Ly We Bb
174 diligentem] diligentem Bb